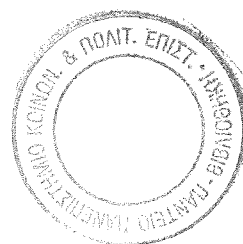

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ , ΜΕΣΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Π.Μ.Σ. : " ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ , ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ " .

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

" Ιστορικό πλαίσιο και πολιτικο-κοινωνικές επιρροές στο έργο του Γ.Βιζυηνού 1860 - 1890 , το παράδειγμα του Μοσκόβ Σελήμ " .

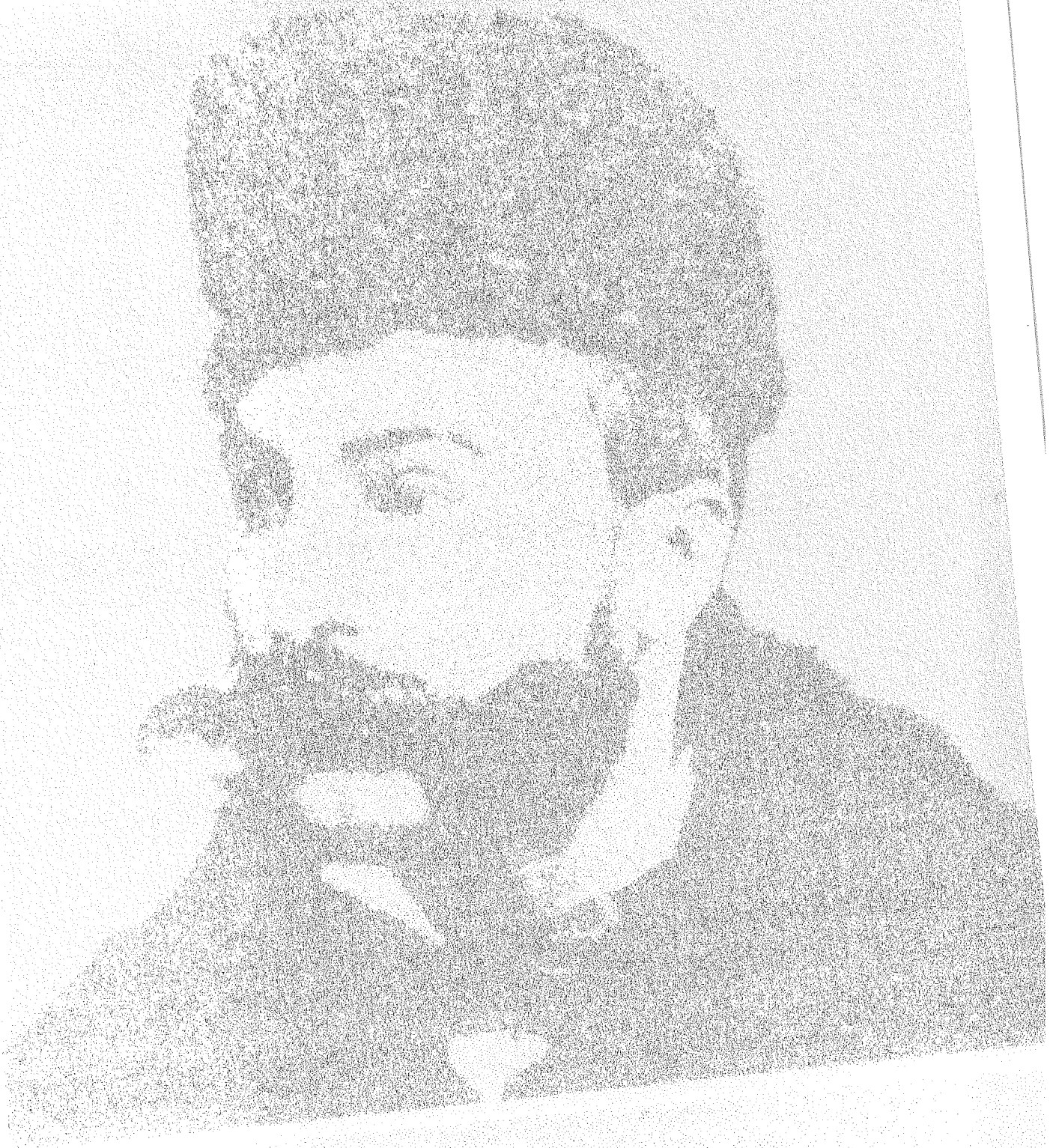
Όνομα μεταπτυχιακού φοιτητή : Γιάννης Γιωτόπουλος

Συμβουλευτική επιτροπή :

Ι. Ανδρεάδης επιβλέπων
Σ. Ροζάνης μέλος
Δ. Δημηρούλης μέλος

ΑΘΗΝΑ , ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2003

" ... Και απ' τότε που θρηνώ
το ξανθό και γαλανό
και ουράνιο φώς μου,
μετεβλήθη εντός μου
και ο ρυθμός του κόσμου ... "

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	ΣΕΛ. 5
ΜΥΘΟΣ- ΟΥΤΟΠΙΑ ΚΑΙ ΔΙΑΨΕΥΣΗ ΣΤΗΝ " ΑΛΗΘΕΙΑ "	ΣΕΛ. 6
ΤΟΥ ΣΕΛΗΜ-ΒΙΖΥΗΝΟΥ	
ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΑΝΑΦΟΡΑ ΤΗΣ ΖΩΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ ΤΟΥ	
Γ.ΒΙΖΥΗΝΟΥ ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ ΜΕ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΑΙ ΞΕΝΗ	ΣΕΛ.10
ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ ΤΟΥ	
ΙΣΤΟΡΙΚΟ - ΠΟΛΙΤΙΚΟ - ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΠΡΙΒΑΛΛΟΝ ΤΟΥ	
ΜΟΣΚΩΒ ΣΕΛΗΜ (19ος αιώνας) ΚΑΙ ΤΟΥ Γ.ΒΙΖΥΗΝΟΥ	ΣΕΛ. 25
ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΟ ΒΑΛΚΑΝΙΚΟ ΧΩΡΟ - ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ	
ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ	ΣΕΛ. 30
ΕΠΙΛΟΓΟΣ	ΣΕΛ. 37
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ	ΣΕΛ. 39
ΚΥΡΙΟΤΕΡΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	ΣΕΛ. 51

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο Γεώργιος Βιζυηνός, συγγραφέας ποιημάτων, διηγημάτων, παιδικής λογοτεχνίας και φιλοσοφικών, ψυχολογικών και λαογραφικών μελετημάτων, αποτελεί τον πρωτοπόρο της νέας ελληνικής λογοτεχνίας. Στη διήγηση του συνδυάζεται η μνήμη με την φαντασία, διαπλέκοντας τις αντιθέσεις. Με κυρίαρχο θέμα τη διαφορά: αρσενικού και θηλυκού (γένους ή φύλου), οικείου και ξένου, μυαλωμένου και τρελού, ευρωπαίου και ανατολίτη, χριστιανού και μωαμεθανού, βίου και λόγου και τέλος ζωής και θανάτου, ανατρέπει δεδομένα και βεβαιότητες.

Μέσα από μια τραγική προοπτική ή πρόθεση αποκαλύπτει την έλλειψη ανταπόκρισης και εξωτερικής ή εσωτερικής αντιστοιχίας ανάμεσα στα γεγονότα, τις σκέψεις, τα όνειρα και τα λόγια των ηρώων του. Σε όλο το πεζογραφικό του έργο ο συγγραφέας περιγράφει μία ουτοπία.

Τα έξι διηγήματα του Γ. Βιζυηνού δημοσιεύτηκαν σε συνέχειες στην "Εστία", τα πέντε πρώτα μέσα σε διάστημα δεκαπέντε μηνών (10 Απριλίου 1883 και 1 Ιουλίου 1884), το έκτο πολύ αργότερα τον Απρίλιο - Μάιο 1895, τρία χρόνια μετά τον εγκλεισμό του στο φρενοκομείο (Απρίλιος 1892) και ένα χρόνο μετά το θάνατό του (Απρίλιος 1896). Τα διηγήματα του συγγραφέα με τη σειρά δημοσίευσης είναι τα εξής:

1. "Το αμάρτημα της μητρός μου", 10-17 Απριλίου 1883.
2. "Μεταξύ Πειραιώς και Νεαπόλεως", 21-28 Αυγούστου 1883.
3. "Ποίος ήταν ο φονεύς του αδελφού μου", 23 Οκτωβρίου 1883.
4. "Αι συνέπειαι της παλαιάς ιστορίας", 1 - 29 Ιανουαρίου 1884.
5. "Το μόνον της ζωής του ταξείδιον", 17 Ιουνίου - 1 Ιουλίου 1884.
6. "Ο Μοσκόβ Σελήμ", 28 Απριλίου - 16 Μαΐου 1895, στην εφημερίδα "Εστία".

Τα πέντε πρώτα διηγήματα δημοσιεύτηκαν στο ίδιο περιοδικό εντός μικρού χρονικού διαστήματος, πράγμα που σημαίνει ότι ο συγγραφέας τους ήθελε να έχουν μία συγκεκριμένη σειρά. Για τον "Μοσκόβ Σελήμ", μπορούμε να υποθέσουμε ότι ήθελε να δημοσιευθεί τελευταίο, άλλωστε γράφτηκε μετά το 1886 επειδή περιέχει αναφορές σε ιστορικά γεγονότα που έλαβαν χώρα τότε, ή ότι δεν ήθελε τη δημοσίευσή του, όσο ακόμη ζούσε.

Ο "Μοσκόβ Σελήμ" ξεκινάει με την πρόθεση να παρουσιαστεί σαν ντοκουμέντο. Ο υπότιτλος του είναι χαρακτηριστικός: "Ιστορία ενός στρατιώτου". Περισσότερο όμως από την αυτοβιογραφία και τα απομνημονεύματα φαίνεται εδώ να κυριαρχεί η βιογραφία. Μία βιογραφία στην ουσία της σχέσης των δύο προσώπων (αφηγητή και ήρωα), και πιο συγκεκριμένα η γνωριμία και η ξαφνική φιλία με έναν αλλόθρησκο ξένο ή "εχθρό".

ΜΥΘΟΣ -ΟΥΤΟΠΙΑ ΚΑΙ ΔΙΑΨΕΥΣΗ ΣΤΗΝ "ΑΛΗΘΕΙΑ" ΤΟΥ "ΣΕΛΗΜ-ΒΙΖΥΗΝΟΥ"

Ο Γ. Μ. Βιζυηνός δεν κατασκεύασε με το έργο του μύθους, μπορούμε να διαπιστώσουμε αντίθετα πως κατά τη συγκρότηση του πεζογραφικού του έργου, κατά βάση καταφεύγει σε έναν προσωπικά υπαρκτό κόσμο, έστω κι αν αυτό γίνεται πολλές φορές μέσα από την ανάμνηση. Έτσι βλέπουμε ότι οι "μύθοι" που εμψυχώνουν το έργο του δεν είναι αποκλειστικός καρπός της δημιουργικής φαντασίας του. Τα ιστορικά γεγονότα και οι πολιτικό-κοινωνικές συνθήκες είναι παρούσες σε όλα τα έργα του συγγραφέα, οι ήρωες του δεν είναι εκτός της κοινωνίας που ζουν. Ο "Μοσκόβ Σελήμ" είναι "δημιούργημα" του περιβάλλοντος του, εμπειρίες από τους πολέμους που λαμβάνουν χώρα στην Θράκη καθώς και οι επιπτώσεις τους σε όλα τα επίπεδα, γίνονται το υπόβαθρο και για τον συγγραφέα και για τον ήρώα του, στη δημιουργία και στο "στήσιμο" του "χαρακτήρα" τους. Όμως το παιχνίδι με τη γνώση, το μυαλό, την ψυχή, το σώμα και τη μνήμη, στην σύνθεση του έργου του Βιζυηνού, οδηγεί τα πρόσωπα και τα πράγματα στην υπέρβαση των δεδομένων. Η ουτοπία του Μοσκόβ Σελήμ γίνεται πεδίο ανατροπής μίας υπαρκτής πραγματικότητας όπου αμφισβητείται εκ βάθρων η "εξουσία-κατεστημένο" που δηλώνει αυτάρεσκα πως θα είναι αιώνια και αξεπέραστη.

Όσο ξεδιπλώνεται η πλοκή στα έργα του Βιζυηνού και η δραματική τους διάσταση, το ιστορικό και κοινωνικό πλαίσιο παραμερίζεται για να πάρει την θέση τους η εξέλιξη των συναισθημάτων και των σκέψεων των ηρώων του. Η τραγική υπόθεση γίνεται η αφορμή για να εμφανισθεί το εσωτερικό "εγώ" των πρωταγωνιστών σε όλο του το εύρος. Όπως στο κλασικό μοτίβο των Τραγικών οι συμφορές και τα λάθη των "θνητών" γίνονται οι αιτίες για να οδηγηθούν στην θείκη τιμωρία και την κάθαρση, εξαντλώντας τα ανθρώπινα όρια της αντοχής τους. Έτσι και οι χαρακτήρες του Βιζυηνού διαπερνώντας πλαίσια και περιβάλλον, στέκονται και μας δείχνουν αιώνια μονοπάτια ψυχικών αδιεξόδων και ανεκπλήρωτων προσδοκιών. Όταν ο Διόνυσος φθάνει στη Θήβα, στις "ΒΑΚΧΕΣ" του Ευριπίδη, είναι ο "ξένος" ο άγνωστος που έρχεται να ανατρέψει όντας τελικά "οικείος", αλλά και ... θεός, την κατεστημένη τάξη της πόλης:

"Ιδού ο Διόνυσος, ο εξόριστος θεός, γυρνά στη Θήβα ...

Ο Κάδμος έδωσε την τυραννίδα και την τιμή
στον Πενθέα, τον γιο της θυγατέρας του.

Τον θεομάχο ' που με πολεμά και κατατρέχει

τις τελετές μου και στις δεήσεις του με αγνοεί ... (μετ. Γ. Ανδρεάδη).

Αντίθετα ο Μοσκόβ Σελήμ "ξένος" στον συγγραφέα, γίνεται έξαφνα ο ψυχικός αδελφός του σε μία συμπαντική "τάξη".

Από τής γής τα σκότη άτυχη ψυχή
τον ουρανό κυττάζει'

μιάν άλλη ψυχή βλέπει στ' άστρα ευτυχή ,
που την γλυκοματιάζει -
Το ξεύρουν μεταξύ των : είναι συγγενείς ,
μα τους χωρίζει Ειμαρμένη απηνής !

Η Ειμαρμένη απηνής , (Μοίρα ανελέητη) που χωρίζει τους δύο αδελφούς , Σελήμ και Βιζυηνό , στις ΒΑΚΧΕΣ του Ευριπίδη θα είναι ανελέητη με την πόλη των Θηβών και τον Πενθέα πρώτο ξάδελφο του Διονύσου , επειδή δεν αναγνώρισε την " συγγένεια " τους , επιμένοντας ο οικείος να παραμείνει ξένος .

Στο αρχαιοελληνικό θέατρο , με σπουδαιότερους δραματικούς συγγραφείς τον Αισχύλο, το Σοφοκλή , τον Ευριπίδη και τον Αριστοφάνη , διακρίνουμε μέσα από τις δημιουργίες τους τη διαχρονικότητα και τη σημασιодότηση των αλλαγών που εγκαινιάζονται στον άνθρωπο σαν άτομο και την εποχή του .

Όπως ο Σαίξπηρ , ο Ντοστογιέφσκι , ο Ίψεν , ο Τσέχωφ ... ζουν απόλυτα μέσα στην εποχή τους και απόλυτα έξω από αυτήν , την διατρέχουν και περιγράφουν διαχρονικά την ανθρώπινη αγωνία , τον προσωπικό-ατομικό " σπαραγμό " που φαντάζει μοναδικός και αιώνιος για τον καθένα , αλλά που είναι τελικά κοινός και αναπότρεπτος για όλους . Ακόμη κι' όταν τα έργα τους πραγματεύονται " αντικειμενικά " θέματα , εξωτερικά προς την ζωή τους , οι " μεγάλοι " δημιουργοί απομακρύνονται από το θέμα τους και αναπαριστούν τον εαυτό τους .

Οι συγγραφείς αυτοί ζουν και εκφράζονται μέσα από την καλλιτεχνική δημιουργία , υπονομεύοντας με το δικό τους τρόπο το αυτονόητο . Ο Γ.Βιζυηνός φαίνεται να άγγιξε αυτό το κοινό " ρεύμα " των Μεγάλων .

" ... Αλλά δίπλα του , και που εγώ το διάβασα στην έκδοση Σιδέρη , είν' ένα άλλο διήγημα ο " Μοσκώβ Σελήμ " , ένα μεγάλο αληθινά ανθρώπινο αριστούργημα , που ενώ το διάβαζα με μετατόπιζε από τη θέση μου για να τονίζω μέσα μου ολόένα : Αλλά τούτο είν' ένας Ντοστογιέφσκι , στις καλύτερες σελίδες του , ένας Ντοστογιέφσκι-Έλληνας ... " (Άγγελος Σικελιανός "Ελεύθερα Γράμματα Αθήνα 1949.Π.Μουλάς σελ.269) .

Η σχετικά σύντομη ζωή του σε συνδυασμό με την " ανέτοιμη " λογοτεχνικά και κοινωνικά " επαρχιώτικη" Αθήνα , να αξιοποιήσει τον ποιητή και πεζογράφο , άφησε "ανολοκλήρωτη", πιστεύω τη δημιουργική προσφορά του.

" Στα 1883 η Ελλάδα δεν είχε τι θα πη διήγημα . Τρεφόταν με περιγραφές και με μεταφράσεις . Η ζωή των πλανητών , οι κομήται , η ζωή των Ινδιών , ήθη και έθιμα αγρίων λαών . Μερικά " ξενόσπορα και αχαρακτήριστα " διηγήματα του Ραγκαβή , του Ξένου και του Ράμφου , οι μυθιστορικές χρονογραφίες . Λείπει η ζωή , η τέχνη , η σύλληψη λείπει η έννοια του διηγήματος σα λογοτεχνικού είδους . Ωστόσο το διήγημα ήταν μια ανάγκη για μια φιλολογία που άρχισε ν' ανεργαγώνει και να ξαναγεννιέται . Η " Εστία " το Μάη του ίδιου χρόνου κάνει διαγωνισμό " πρὸς συγγραφὴν ελληνικοῦ διηγήματος " .

Αγκαλιά κι' ο διαγωνισμός ετούτος έμεινε μονάχα στην προκήρυξη , η ελληνική διηγηματογραφία φανερώθηκε με ζηλευτή δύναμη τον ίδιο χρόνο . Την έφερε την δημιούργησε ο Βιζυηνός . Μαζί με τις " Ατθίδες Αύρες " του , δημοσιεύει στα 1883 - 1884 τέσσερα διηγήματα , που όσο κι' αν περάσανε απαρατήρητα θέσανε τη βάση και αποτέλέσανε το προζύμι και την απαρχή του ελληνικού διηγήματος .

Στα διηγήματα του Βιζυηνού , όπως και στα ποιήματά του , είδαμε , βρίσκει κανείς την ελληνική ζωή . Πρωτίτερα τα διηγήματα είχαν να κάνουν με τους κομήτες και με τις Ινδίες και με τις Λουίζες . Στο Βιζυηνό αναπνέει κανείς ελληνικό αέρα , ξαναβρίσκει το ελληνικό χωριό , γνώριμους τύπους , ελληνικές συνήθειες ... Τα διηγήματα του Βιζυηνού είναι ψυχολογικά , γραμμένα στην καθαρεύουσα αλλά στα διαλογικά τους μέρη στη δημοτική . Κι' επειδή σ' ένα μεγάλο μέρος τους μιλάνε ή διηγούνται τα πρόσωπα , μπορεί να πη κανείς πως η δημοτική μπήκε στον πεζό λόγο απ' τον Βιζυηνό . Τούτο δεν είναι καθόλου υπερβολή . Είναι ένας δίκαιος τίτλος τιμή για τον Βιζυηνό , που τόλμησε σε εποχές μεγάλων συζητήσεων για τη γλώσσα να εφαρμόσει έμπραχτα τις αρχές του . Απαράμιλλη είναι η τέχνη του στα διηγήματα και έτσι δικαιολογείται γιατί μείνανε απαρατήρητα τότε που πρωτοβγήκανε . Μιά εποχή θρεμμένη με τις χοντροκομμένες περιπέτειες και τις φανταστικές διηγήσεις πως να προσέξει τις λεπτές εκείνες ψυχολογικές αποχρώσεις , τη μελετημένη διαγραφή των χαρακτήρων , την πλοκή και το εσωτερικό ξετύλιγμα των έργων ; " [(Γ. Βαλέτας , " Φιλολογικά στο Βιζυηνό " , ξανατύπωμα απ' τα " Θρακικά " τ.Η', Αθήναι 1936 , σσ.76-77). Π. Μουλάς , Αθήνα 2002 σ.265] .

Μία γνώση χωρίς ψευδαισθήσεις είναι καθαρή ψευδαίσθηση ... Πρόκειται σχεδόν για θεώρημα : δεν υπάρχει καθαρός μύθος έξω από την καθαρή γνώση του κάθε μύθου . Για τον Βιζυηνό η λογοτεχνία ουσιαστικά υπήρξε ένα μέσο υπηρετήσης αυτών των μύθων της ζωής του . Αυτός είναι και ο λόγος που το πεζογραφικό του έργο διαθέτει μία τόσο έντονη πραγματολογική διάσταση που ξεκινά από την περισσότερο ή λιγότερο μακρινή ανάμνηση , όπου συχνά επεκτείνεται προς την περιοχή της επιστήμης (της ψυχολογίας κυρίως) και των λαϊκών παραδόσεων . Η πραγματολογική διάσταση του έργου του είναι και ο τρόπος με τον οποίο οι χαρακτήρες των διηγημάτων του επικοινωνούν με την κοινωνική πραγματικότητα , η οποία επικοινωνία μέσα στο αφήγημα , φαίνεται να υποκαθιστά την επικοινωνία των χαρακτήρων του με τον κόσμο . Η επικοινωνία αυτή δεν επιχειρείται μακροκοσμικά , δηλαδή με κάποιους καθολικούς συμβολικούς όρους , αλλά μικροκοσμικά , δηλαδή με μία προσπάθεια συγκεκριμένης τοποθέτησης μέσα στον κοινωνικό κυρίως κόσμο αλλά πάρα πολύ συχνά και στον φυσικό . Η εθνική ταυτότητα του Σελήμ (φαίνεται) να υπονομεύεται , ο Τούρκος ζει ως Ρώσος δίπλα στην πρωτεύουσα του Σουλτάνου , (μη ξεχνάμε ότι η Θράκη είναι κέντρο και όχι απομακρυσμένη επαρχία τον 19ο αιώνα) , με αποτέλεσμα να χαρακτηρίζεται " τρελός " από τους ντόπιους . Ο συγγραφέας όμως δεν επηρεάζεται από την άποψη της κοινής γνώμης , αντίθετα συμερίζεται τις φαντασιώσεις του Σελήμ , όπως για παράδειγμα , ότι το τοπίο θυμίζει ρωσική στέπα .

"...Ότε πιών και νιφθείς από της δροσοβόλου πηγής επλάνησα τα βλέμματά μου επί της χωριογραφίας ταύτης, ενόμισα ότι μετετέθην αίφνης εις τινά μικράν όασιν των στεπών της μεσημβρινής Ρωσίας. Οικίσκος τις μακράν από της πηγής επί λοφίσκου πεπηγμένος και μόλις διακρινόμενος όπισθεν του πυκνού φυλλώματος δύο υψικόρμων φηγών, συνέτεινε θαυμασίως προς επαύξησιν της στιγμιαίας αυταπάτης.

Ο οικίσκος ούτος, ξυλόπηκτος μάλλον ή ξυλόπλεκτος καθ' άπαντα αυτού μέρη, ήτο προφανής απομίμησις των πενιχρών κατοικιών, τας οποίας οι Ρώσοι χωρικοί ονομάζουσιν "Ιόμπα". Των τοιούτων οικίσκων και η καπνοδόχη ακόμη είναι πεπηγμένη εξ ακατεργάστων τεμαχίων ξύλου, και επειδή κατ' εκείνην την στιγμήν λευκός καπνός ανερχότο εξ αυτής περιελισσόμενος περί τα φυλλώματα των δένδρων:

- Ποιός κατοικεί εδώ; ηρώτησα τον εντόπιον συνοδόν μου.
- Ο Μοσκόβ - Σελήμ, απάντησεν αδιαφόρως εκείνος.
- Θα είναι κανείς Ρώσος που έμεινεν εδώ μετά τον τελευταίον πόλεμον;
- Το εναντίον. Είναι Τούρκος εντόπιος. Τον πήγαν στην Ρωσία αιχμάλωτο, και δεν μας έκανε τη χάρι να μη γυρίση πίσου.

Είναι εφτάψυχος άνθρωπος! ... "

(Απόσπασμα από τον Μοσκόβ Σελήμ : Γ.Μ.Βιζυηνός, Π.Μουλάς 1980 σελ.204) .

Μια σειρά διαψεύσεων διαπερνά το διηγηματογραφικό έργο του Βιζυηνού. Στον "Μοσκόβ Σελήμ" η ελπίδα του Σελήμ να κερδίσει με τις ηρωικές του πράξεις την εκτίμηση και την αγάπη του πατέρα του διαψεύδονται, γιατί όταν μετά από πολλές περιπέτειες και δοκιμασίες κατορθώνει να γίνει ο δυνατός άνδρας που θάθελε ο πατέρας του, αυτός είναι πιά ένας παραλυμένος γέρος και όχι εκείνο το πρότυπο του άνδρα που ο Σελήμ θαύμαζε και επεδίωκε να φθάσει θυσιάζοντας κάθε προσωπική του ευτυχία. Αν η αλήθεια είναι μια ερμηνεία της πραγματικότητας, μας λέει ο Καρλ Πόπερ, τότε φθάνουμε σ' αυτήν μέσα από αλληπάλληλες διαψεύσεις.

Το περιεχόμενο του έργου του Βιζυηνού είναι κατά κάποιο τρόπο ο ίδιος ο Βιζυηνός, δίνοντας λόγο στον εσωτερικό του κόσμο, υποκινεί τον αναγνώστη να νοιώσει τα δικά του συναισθήματα και τις ψυχικές καταστάσεις.

Η Ανάμνηση και η Αναγνώριση είναι δύο βασικά μοτίβα που λειτουργούν μέσω της τέχνης, για να τονίσουν το πιθανό, το απροσδόκητο και το απρόβλεπτο, αυτή η "αναγνώριση" του Σελήμ από τον Βιζυηνό και αντίστροφα, καθώς και η επίγνωση του κοινού πεπρωμένου καθιστά δυσδιάκριτα πλέον τα όρια των δύο προσώπων: ο ήρωας γίνεται αφηγητής και ο αφηγητής ήρωας. Αυτή η αφηγηματική "σύγχυση" του συγγραφέα όσον αφορά την ιστορία του στρατιώτη Μοσκόβ Σελήμ, υποδηλώνει κατα κάποιο τρόπο την ίδια την "περιπέτεια" της ζωής του Βιζυηνού.

[Και είναι η "αναγνώριση" του σωσία που δημιουργεί την πλήρη και σε βάθος ταυτιση του ήρωα και του αφηγητή, του αφηγητή και του συγγραφέα του. Αυτή η "αναγνώριση" κινεί τα νήματα της αφήγησης' αυτή "επινοεί" τα συμβάντα, πλάθει τις μορφές, οδηγεί τα πεπρωμένα των μορφών στη μοιραία τους κατάληξη. (Στ. Ροζάνης, Αθήνα 1997 σ.53)].

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΑΝΑΦΟΡΑ ΤΗΣ ΖΩΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ ΤΟΥ Γ.ΒΙΖΥΗΝΟΥ ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ ΜΕ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΑΙ ΞΕΝΗ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ ΤΟΥ.

1849 .

----- 8 Μαρτίου γέννηση στη Βιζύη (Βιζώ ή Βίζα) της Ανατολικής Θράκης . Γονείς ο πραματευτής Μιχαλός (1813-1854) και η Δεσποινιώ ή Μιχαλού ή Μιχαλιέσα (1827-1907) .

Ο Κάλβος είναι 57 χρονών , ο Σολωμός 51, ο Α.Σούτσος 46 , ο Π.Σούτσος 43 , ο Α. Ραγκαβής 40 , ο Τανταλίδης 31 , ο Βαλαωρίτης και ο Καρασούτσας 25 , ο Ροΐδης 13 , ο Δ. Παπαρηγόπουλος 6 και ο Σ. Ν. Βασιλειάδης 5 .

Dickens , αρχίζει " David Copper - field " . Flaubert , διαβάζει στους φίλους του " La Tentation de saint Antoine " . Ντοστογιέφσκι , καταδικασμένος σε θάνατο , παίρνει χάρη . Θάνατος του Ε.Α.Πόε . " Αυτό το περίφημο ωραίο , το οποίο οι μεν βλέπουν στην ελικοειδή , οι δε στην ευθεία γραμμή , επιμένουν όλοι να μην το βλέπουν παρά μόνο στις γραμμές . Είμαι στο παράθυρο μου και βλέπω ένα ωραίο τοπίο : Η ιδέα μιας γραμμής δεν μου έρχεται στο πνεύμα ... Χωρίς ιδεώδες δεν υπάρχει ζωγραφική ούτε σχέδιο ούτε χρώμα . Και αυτό που είναι το χειρότερο από την έλλειψη είναι ότι υπάρχει αυτό το δανεικό ιδεώδες που οι άνθρωποι θα μάθουν στο σχολείο και θα τους κάνει να μισούν τα αυθεντικά έργα . " (Ευγένιος Ντελακρουά 30 Ιουλίου 1849) .

Μετεπαναστατική αντίδραση στην Ευρώπη . Αποκατάσταση του έκπτωτου πάπα από τα γαλλικά στρατεύματα .

1850 .

----- Γέννηση της δεύτερης αδελφής Αννιώς που πεθαίνει μικρή από βαριά αρρώστια .

Κυκλοφορία " Πανδώρας " (1872) , Μανούσης " Τραγούδια εθνικά " . Α. Ρ. Ραγκαβής , " Αυθέντης του Μορέως " .

E. Barret - Browning , " Sonnets " . Wagner " Lohngryn " . Courbet " L'entertainment a Ornans " .

Παρκερικά , Συνοδικός τόμος , Νόμοι κατά της καθολικής ψηφοφορίας , των εκλογικών συγκεντρώσεων και του τύπου στη Γαλλία .

1854 .

----- Θάνατος του πατέρα από τύφο . Γεννιέται ο τελευταίος αδελφός Μιχαήλος . Ο πρωτότοκος Χρηστάκης έχει γεννηθεί το 1846 και η πρώτη αδελφή Άννα (το μωρό που " πλάκωσε " η Δεσποινιώ) ίσως το 1847 .

Ασώπιος , " Τα Σούτσεια " (χρονολογημένα 1853) . Ορφανίδης , " Ο άπατρις " . Καν. Δεληγιάννης , " Απομνημονεύματα " (συγγραφή) . Γέννηση του Ψυχάρη .

About , " La Grece contemporaine " . Cousin , " Du beau , du vrai , du bien " . Comte , " Systeme de politique positive " . Nerval , " Les filles du feu . Musset , " Contes " . Τουργκένιεφ , " Recits d'un chasseur " (σε γαλλική μετάφραση Charriere) .

Κριμαϊκός πόλεμος . Επαναστατικά κινήματα στην Ήπειρο και Θεσσαλία . Αγγλογαλλική κατοχή μέχρι το 1857 και χολέρα στην Αθήνα και τον Πειραιά .

1860- 1868 .

----- Στην Πόλη , τα πρώτα χρόνια " νεοσύλλεκτος του εσναφίου των ραπτών" ύστερα από τον θάνατο του τυραννικού αφεντικού του , καθώς και του θανάτου του παππού του . Το δεύτερο πρόσωπο που εύρισκε στοργή και υποστήριξη το Γιωργί (Γ.Βιζυηνός) , ήταν ο καλοσυνάτος παππούς του , [ο Παπουγιωργάκης που όπως διαβάζουμε στο "Μόνον της ζωής του ταξείδιον" , έπαιξε μαζί του , αλλά κυρίως του διηγίονταν τα παραμύθια που τον μούσαν στο μυστήριο της μυθικής διάστασης της πραγματικότητας (Β.Αθανασόπουλος 1996 σελ.28)] . Προστατευόμενος του Κύπριου εμπόρου Γιάγκου Γεωργιάδη .

Τελευταίος Ράλλειος διαγωνισμός . Κ. Παπαρηγόπουλος , " Ιστορία του ελληνικού έθνους " , (ολοκλήρωση έργου 1874) . Ράμφος " Κατσαντώνης " . Ροΐδης μετάφραση του "Οδοιπορικού" του Chateaubriand . Τανταλίδης , " Ιδιωτικά στιχουργήματα " .

Ο Wagner στο Παρίσι . Barthelot , " Chimie organique fondee sur la synthese " . Baudelaire " Les Paradis artificiels " .

Ο Καβούρ στην εξουσία . Ο Α. Λίνκολν πρόεδρος την Ηνωμένων Πολιτειών .

1868 - 1872

----- Στην Κύπρο ρασοφόρος , προστατευόμενος και υποτακτικός του αρχιεπισκόπου Σωφρονίου Β' . Σπουδές στην Λευκωσία . Ειδύλλιο με την Ελένη Φυσεντζίδη - Στεφανή .

Θεέ μου ! Μην είσαι
με ρόδα πλασμένη , μην είσαι αδελφή
των αγγέλων Ελένη ;
Βαδίζεις και ακούω
να ηχή η φωνή σου .
Δεν λάμπουν τα ρόδα
ως λάμπει η μορφή σου .

Βλάχος " Ο λοχαγός της Εθνοφυλακής " . Δ. Παπαρηγόπουλος , " Ορφεύς " . Σάθας "Νεοελληνική Φιλολογία " (ολοκλ.1870) .

Manet , " Le Balcon " , " Portarait de Zola " . Ντοστογιέφσκι " Ο ηλίθιος " . R. Browning " The Ring and the Book " .

Διακοπή ελληνοτουρκικών σχέσεων . Πρώτο συνέδριο των βρετανικών Trade - Union . Στην Αμερική οι νέγροι αποκτούν δικαίωμα ψήφου .

1872 .

----- Αρχές Ιουλίου συνοδεύοντας το Σωφρόνιο Β' επιστρέφει στην Πόλη και τον Αύγουστο συστημένος από τον άγιο Σύρου Λυκούργο παρουσιάζεται στον Γ. Χασιώτη , διευθυντή του Ελληνικού Λυκείου του Πέραν και ζητά την προστασία του .

" Αλλοίμονο ! είμαι πτωχό
σ' αυτού του κόσμου τον τροχό .
Είμ' ορφανό και ξένο
κι' αγράμματο θα μένω " .

(Γ.Χασιώτης ,Βυζαντινά σελίδες 1907-8 Εφημ." Ταχυδρόμος") . Ο
Χασιώτης δέχεται να τον βοηθήσει και με τη μεσολάβηση του , γίνεται ιεροσπουδαστής
τον Σεπτέμβριο του ίδιου έτους στη Θεολογική Σχολή της Χάλκης , όπου και
συνδέεται με τον Ηλία Τανταλίδη .

" Κοντά στο Βόσπορο ένα νησάκι
με χάρη λούεται σαν το χηνάκι
στης Προποντίδος την αγκαλιά .
Χάλκη τώνόμασαν , γιατί στα στήθη
είχε , με λένουνε , μα λησμονήθη
θεοχτισμένη χαλκοφωλιά " .

Βαλαωρίτης , ποίημα στον Πατριάρχη Γρηγόριο τον Ε' και η " Αγράμπελη " .
Λασκαράτος , " Στιχουργήματα διάφορα " . Μαρκοράς , " Απλή και καθαρεύουσα " .
Σάθας , " Μεσαιωνική βιβλιοθήκη " (ολοκλ. 1894) .

Sardou , " Rabagas " . Cournot " Considerations sur la march des idees " . Nietzsche , " Die
Geburt der Tragodie " . Zola , " La Curee " .

Οι Βούλγαροι κηρύσσονται από το Πατριαρχείο σχισματικοί . Συνέδριο της Διεθνούς
στη Χάγη , αποπομπή του Μπακούιν . Kulturkampf .

1873

----- Πάσχα : Γνωριμία με το Γ. Ζαρίφη (1806-1884) , ο οποίος του προσφέρει την
προστασία του . Σεπτέμβριο στην Αθήνα , μαθητής της τελευταίας τάξης του Γυμνασίου
Πλάκας . " Ποιητικά πρωτόλεια " (τυπώνονται στην Πόλη , αρχές της χρονιάς) .

" Το αποπλανηθέν πτηνόν

Αδυνάτους πτέρυγας
εβαρύνθην άσκοπα
πανταχού πλανών ,
περιφέρον βλέμματα
απαυδώ κατάσκοπα
έρημον πτηνόν .

Μάτην ανεζήτησα
της χρυσής πατρίδος μου
δρόμον ανοικτόν ...
Πανταχού απήνητησα
πρό μιάς ελπίδος μου
δαίμονα φρικτόν !

Έκτοτε το βήμα μου
εις οδόν αγνώριστον
σκυθρωπόν πλανώ,
σταματών ενίστε
με σκοπόν αόριστον
νεκρικά θρηνώ . "

" Ο Κόδρος " (γραμμένος στη Χάλκη συμπληρώνεται στην Αθήνα και στέλνεται στον Βουτσιναίο διαγωνισμό . Το ίδιο το έργο αλλά κυρίως η βράβευσή του δημιουργεί σάλο , που την κυριότερη αιτία του αποτελεί η αντίδραση της κριτικής , στη βράβευση ενός " τουρκομερίτη " που δεν είχε τελειώσει ακόμη το γυμνάσιο .

Δ.Γρ. Καμπούρογλου " Η φωνή της καρδιάς μου " , βραβείο του Βουτσιναίου . Κονεμένος " Το ζήτημα της γλώσσας " . Θάνατος Καρασούτσα και Δ.Παπαρηγόπουλου .

Wundt " Physiologische Psychologie " . Pater " Studies in the Renaissance " . Τολστόι , " Άννα Καρένινα " .

Λαυρεωτικά . Αρχή παγκόσμιας οικονομικής κρίσης . Τα γερμανικά στρατεύματα αποχωρούν από τη Γαλλία . Πρώτη Ισπανική Δημοκρατία .

1874

----- 5 Μαΐου με εισήγηση του Α. Ρ. Ραγκαβή , βραβεύεται " Ο Κόδρος " στο Βουτσιναίο και τυπώνεται στην Αθήνα τον ίδιο μήνα . 18 Ιουνίου αποφοίτηση του Γ.Βιζυηνού από το Β' Γυμνάσιο Αρρένων Αθηνών με βαθμό " κάλλιστα " . Σεπτέμβριος εγγραφή φοίτησης στη Φιλοσοφική Σχολή .

Ν.Δραγούμης " Ιστορικά αναμνήσεις " . Γ.Ν.Πολίτης " Μελέτη επί του βίου των νεωτέρων Ελλήνων " (β' μέρος) . Θάνατος Γ. Τερτσέτη και Σ.Ν.Βασιλειάδη .

Εμφάνιση της λέξης " impressionnisme " . Grieg " Peer Gynt " . Flaubert " La Tentation de saint Antoine " (έκδοση) . Verlaine " Romances sans paroles " . Θάνατος του Michelet .

Τρικούπης " Τις πταίει ; " . Ο πάπας Πίος ΙΧ απαγορεύει στους Ιταλούς καθολικούς να πολιτεύονται . Νόμος για την εργασία των παιδιών , όχι πριν από τα 12 χρόνια τους και όχι πάνω από 12 ώρες την ημέρα .

1875

----- 21 Σεπτεμβρίου αποδεικτικό σπουδών από το Πανεπιστήμιο Αθηνών . Οκτώβριο φθάνει για σπουδές στη Γοτίγγη , όπου ακούει το Lotze , Sauppe , Baumann κ.ά . " Διαμάντω " , πεντάπρακτη χαμένη τραγωδία που κρίνεται με εισηγητή τον Αφεντούλη στο Βουτσιναίο διαγωνισμό στις 18 Μαΐου .

Ροΐδης " Ασμοδαίος " . Μαρκοράς " Ο όρκος " . Πολυλάς μετάφραση " Οδύσσειας " . Κονεμένος " Και πάλε περί γλώσσας " . Πρωτοεκδίδεται ο " Διγενής Ακρίτας " .

Lombroso " L' uomo delinquente " . Sully - Prudhomme " Les vaines rick Hudson " . M. Twain " The Adventures of Tom Sawyer " .

Πτώση Βούλγαρη . Απρίλιος - Οκτώβριος : Πρώτη κυβέρνηση Τρικούπη . Συνέδριο Gotha . Τρίτη Γαλλική Δημοκρατία .

1876

----- 13 Μαΐου η ποιητική συλλογή του " Άραις , Μάραις , Κουκουνάραις " βραβεύεται στο Βουτσιναίο και με συγκατάθεση του εισηγητή Θ. Ορφανίδη μετονομάζεται σε "Βοσπορίδες αύραι" .

Κυκλοφορία " Εστίας " μέχρι 1895 . Μανούσης " Λυρικά ποιήματα " . Κ . Παλαμάς "Ερώτων έπη " , ανέκδοτο . 31 Ιουλίου θάνατος Ηλία Τανταλίδη .

Zola " L' Assommoir " . Mallarme " L' Apreu - midi d' un faune " . Ντοστογιέφσκι "Ο έφηβος " . Bell , εφεύρεση του τηλεφώνου .

Τον Ιούλιο η Σερβία και το Μαυροβούνιο κηρύσσουν το πόλεμο κατά της Τουρκίας . Τέλος της πρώτης Διεθνούς .

1877

----- Αρχές Μαρτίου στη Λιψία βρίσκεται και παρακολουθεί τρία εξάμηνα το Wundt , Drobisch , Ribbeck κ.ά . 6 Ιουνίου επαινείται στον τελευταίο Βουτσιναίο (εισηγητής Θ. Αφεντούλης) με τη συλλογή του " Εσπερίδες " . Δολοφονία του αδελφού του Χρηστάκη .

Τον Μάρτιο αρχίζει η διένεξη Ροΐδη - Βλάχου . Τέλος του Βουτσιναίου διαγωνισμού . Κυκλοφορία " Παρνασσού " . Κλέων Ραγκαβής " Ιουλιανός ο Παραβάτης " (έκδοση) . Λασκαράτος " Δοκίμιον ποιητικής " .

Edison εφεύρεση μικροφώνου και φωνογράφου . Τσαϊκόφσκι " Η λίμνη των κύκνων " . Flaubert " Trois contes " . E . de Goncourt " La Fille Elisa " .

Εξέσπασμα του ρωσοτουρκικού πολέμου τον Απρίλιο . Ελληνικά ανταρτικά στην Ήπειρο και Θεσσαλία . Δεκέμβριος σφαγές των Τούρκων στην περιοχή της Βιζώς .

1878

----- Καλοκαίρι ταξίδι στην Πόλη στη Βιζώ και στην Αθήνα .

Βερσής " Η Βασιλική " . Παπαδιαμαντόπουλος " Τρυγόνες και έχιδναι " .

Corpee " Recits et elegies " . Mistral " Le tresor du Felibrige " .

Συνθήκη Αγίου Στεφάνου . Η Κύπρος στους Άγγλους . Συνέδριο Βερολίνου .

1879

----- Στο Βερολίνο (μαθητής του Zeller) συναντά τον πρεσβευτή Α.Ρ. Ραγκαβή και του διαβάσει ποιήματά του . " Ο Άραψ και η κάμηλος αυτού " , το πρώτο δημοσιευμένο παιδικό διήγημα του (" Διάπλασις των παιδων ") .

Βικέλας " Λουκής Λάρας " . Παπαδιαμάντης " Η μετανάστις " . Βαλαωρίτης " Φωτεινός " (συγγραφή) . Θάνατος Βαλαωρίτη .

Ίψεν " Το σπίτι της κούκλας " . Wundt το πρώτο εργαστήριο πειραματικής ψυχολογίας στη Λιψία . Spencer " The Principles of Ethics " (ολοκλ. 1893) .

Οι πρώτες απεργίες στη Σύρο . Τέλος του Kulturkampf . Δημιουργία της Δημοκρατίας της Τράνσβαλ . Πόλεμος του Ειρηνικού .

1881

----- Μάιος πρώτο ταξίδι στο Σαμάκοβι (ή Σαμάκοβο) της Θράκης , όπου αρχίζει να ασχολείται με την υπόθεση του μεταλλείου . Η διδακτορική του διατριβή που τυπώνεται στην Λιψία " Das Kinderpiel in Bezug auf Psychologie und Padagogik " .

Α. Παράσχος " Ποιήματα " . Δροσίνης " Σταλακτίται " . Μετάφραση Young .

Siemens κατασκευή του πρώτου ηλεκτροκίνητου σιδηροδρόμου . Wilde " Poems " . Ίψεν " Οι βρυκόλακες " . Flaubert " Bouvard et Pecuchet " (μεταθανάτια έκδοση) . Θάνατος του Ντοστογιέφσκι και Carlyle .

Προσάρτηση μέρους της Θεσσαλίας και Ηπείρου .Εθνικιστική εξέγερση στην Αίγυπτο .

1882

----- Ιανουάριος στην Αθήνα όπου απαγγέλλει ποιήματα στον " Παρνασσό " . Μάιος στο Παρίσι όπου απαγγέλλει ποιήματα σε μία διάλεξη του Γ. Χασιώτη (10 Ιουνίου) και συναντιέται με Βικέλα και τον μαρκήσιο Quex de Saint - Hilaire , Juliette Lamber - Adam και άλλους . Νοέμβριος , Λονδίνο γνωριμία με τον Βράιλα Αρμένη .

Παπαδιαμάντης " Οι έμποροι των εθνών " . Δροσίνης " Αγροτικάί επιστολαί " . Κόντος " Γλωσσικάί παρατηρήσεις " . Ίδρυση Ιστορικής και Εθνολογικής Εταιρείας .

Maupassant " Une vie " . Wagner " Parsifal " . Ίψεν " Ένας εχθρός του λαού " . Whitman " Specimen Days " . Koch , βάκιλος φυματίωσης . Θάνατος Emerson , Darwin , Gobineu και Rosseti .

Κυβέρνηση Τρικούπη (μέχρι 1885) . Αρχίζει η κατασκευή του σιδηροδρομικού δικτύου στην Ελλάδα . Αγγλική επέμβαση στην Αίγυπτο .

1883

----- Παραμονή στο Λονδίνο , όπου ασχολείται με τη διατριβή του επί υφηγεσία 1 Απριλίου " Το αμάρτημα της μητρός μου " , δημοσιεύεται γαλλικά (" La nouvelle revue ") . 10 Απριλίου το ίδιο διήγημα δημοσιεύεται στην Εστία . 21 και 28 Αύγουστου " Μεταξύ Πειραιώς και Νεαπόλεως " (Εστία) . Οκτώβριο - Νοέμβριο " Ποίος ήτο ο φονεύς του αδελφού μου " (Εστία) . Τον Νοέμβριο αγγέλλεται ότι η συλλογή του " Ατθίδες αύραι " τυπωμένη στο Λονδίνο κυκλοφορεί κατά τα Χριστούγεννα .

" Παρά τον ποταμό

Έτσι βγαίνουμ' οι πικροί
από σπλάχν' απόνηρα'
κι' αρχινούμ' από μικροί
κυνηγώντας όνειρα .

Από πάνου την ψυχή
λεν πως την κατέχουμε ,
μα , με βάδισμα ταχύ
όλο κάτω τρέχουμε .

Μας σταυρών' αναποδιά
μεσ' στα μονοπάτια μας'
μας φουσκώνει' η καρδιά ,
πλημμυρούν τα μάτια μας .

Μα κι' άν βγούμε , σαν νερά ,
και παραστρατήσουμε
ώς τον τάφο μιά φορά
πρέπει να κυλίσουμε ! ...

Ω ! χαρά στον , που μπορεί ,
στό τρεχίό το τόσο του ,
μια δαφνούλα να χαρή ,
π' άνθισε στην δρόσο του ! "

Πολέμης " Ποιήματα " . Πανάς " Έργα αργίας " . Αριστ. Π. Κουρτίδης " Παιδικά διηγήματα " . Απρίλιος κυκλοφορεί ο " Ρωμικός " του Σουρή . Μάιος προκηρύσσεται το πρώτο διαγώνισμα της Εστίας προς συγγραφή ελληνικού διηγήματος . Νοέμβριος το "Μη χάνεσαι " μετονομάζεται " Ακρόπολις " και μεταβάλλεται σε καθαρά πολιτική εφημερίδα . Θάνατος Ι. Τυπάλδου . Γέννηση Καζαντζάκη , Μελαχρινού και Μ. Τριανταφυλλίδη .

Nietzsche " Also sprach Zarathustra " . Zola " Au bonheur des dames " . Brunetiere " Le roman naturaliste " . Verlaine " Les poetes maudits " . Villiers de l'Isle - Adam " Contes cruels " . Κατασκευή της Metropolitan Opera στη Νέα Υόρκη . Θάνατος Marx , Wagner Manet και Τουρκένιεφ .

Ίδρυση της Fabian Society . Πρώτος νόμος κοινωνικών ασφαλίσεων στη Γερμανία . Γαλλική επέμβαση στη Μαδαγασκάρη . Ο Πλεχάνωφ ιδρύει στη Ρωσία το πρώτο μαρξιστικό πολιτικό κίνημα .

1884

----- 17 Μαρτίου θάνατος του Ζαρίφη , τέλη Μαρτίου επιστροφή στην Αθήνα και οριστική εγκατάσταση . Ιανουάριος " Αι συνέπειαι της παλαιάς ιστορίας " (Εστία) . 1 Μαΐου δημοσίευση στην Ακρόπολις " Πρωτομαγιά " . Ιούνιος - Ιούλιος " Το μόνον της ζωής μου ταξίδιον " (Εστία) . Νοέμβριος - Δεκέμβριος δημοσίευση στη " Διάπλαση των παιδων " , " Ο Τρομάρας " .

" Η φιλοσοφία του καλού παρά τω Πλωτίνω " (Εν Αθήναις , διατριβή επί υφηγεσία)
 . " Ατθίδες αύραι " (Εν Λονδίνω , δεύτερη και Τρίτη έκδοση " δημώδης ") .

Η

ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΟΥ ΚΑΛΟΥ

ΠΑΡΑ ΠΛΩΤΙΝΩ

ΥΠΟ

Γ. Μ. ΒΙΖΥΗΝΟΥ

ΔΙΔΑΚΤΟΡΟΣ ΚΑΙ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

Έν τοίς έν Αθήναις Γυμνασίοις .

.....

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΑΤΤΙΚΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟ

1884

Παπαδιαμάντης " Η Γυφτοπούλα " . Κονδυλάκης " Διηγήματα " . Δροσίνης " Ειδύλλια " Χατζηδάκης " Μελέτη επί της Νέας Ελληνικής " . Βερναρδάκης " Ψευδαττικισμού έλεγχος " . Ν. Γ. Πολίτης εισάγει τον όρο " λαογραφία " . Γέννηση Σικελιανού και Κ. Βάρναλη .

Moreas " Les syrtes " . Leconte de Lisle " Poemes tragiques " . Huysmans " A rebours " . Des prez " L' evolution naturaliste " . Τινεν " Η αγριόπαπια " . Seigno - bos " Histoire de la civilisation " . Massenet " Manon " . Γέννηση του Bachelard .

Γαλλογερμανικές διαπραγματεύσεις κατά της Αγγλίας . Συνάντηση Bismarck και J. Ferry . Αναγνώριση των συνδικάτων στη Γαλλία . Εκλογική μεταρρύθμιση στην Αγγλία . Πόλεμος στην Κίνα .

1885

----- Φεβρουάριο εκλέγεται υφηγητής της Ιστορίας της φιλοσοφίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών , ενώ παράλληλα διδάσκει σε γυμνάσια ψυχολογία και λογική . Η Δεσποινιώ στην Αθήνα . 27 Ιανουαρίου " Διαιτί η μηλιά δεν έγινε μηλέα " . (Εβδομάς) . " Στοιχεία λογικής " (Εν Αθήναις) . " Ψυχολογικά μελέται επί του καλού " (Α' και Β' Εν Αθήναις) .

Ροΐδης " Πάρεργα " . Γρ. Ξενόπουλος " Το τριακοσιάδραχμον έπαθλον " . Παπαδιαμάντης " Χρήστος Μιλιόνης " . Καρκαβίτσας πρώτα διηγήματά του στην " Εβδομάδα " . Αρχίζει να εκδίδεται το " Ημερολόγιο του Σκόκου " (Έτος Α' , 1886) .

Τσέχωφ " Χιουμοριστικά διηγήματα " . Zola " Germinal " . Malarme " Herodiade " . Maupassant " Bel Ami " . Ribot " Les maladies de la personnalite " . Εφεύρεση λιντυπίας . Pasteur αντιλυσσικό εμβόλιο . Ο Freud παρακολουθεί στο Παρίσι μαθήματα του Charcot . Θάνατος του V. Hugo .

Κατάληψη Αν. Ρωμυλίας από Βούλγαρους . Σερβοβουλγαρικός πόλεμος . Δημιουργία του κράτους του Κογκό .

1886

----- Απασχολείται πάντοτε με την υπόθεση του μεταλλείου στο Σαμάκοβο . Από αυτό το ταξίδι του ίσως εμπνέεται το έργο του " Μοσκώβ Σελήμ " που θα γραφεί πάντως μετά τον Σεπτέμβριο .

Με την υπόθεση του μεταλλείου ασχολείται πάλι , οι πρώτες εκδηλώσεις του σχετικού ενδιαφέροντος παρατηρούνται ήδη από το 1881 . Το μεταλλείο αυτό που για τους βιογράφους του έγινε σύμβολο ψύχωσης και των έμμονων ιδεών του , βρισκόταν σε μία περιοχή πλούσια σε μεταλλεύματα ανάμεσα στα βουνά Ίστραντζα και Μαρίνα κοντά στο χωριό Σαμάκοβο ή Σαμακόβι , όπου οι συγγενείς του ποιητή από τη μάνα του είχαν μεγάλες εκτάσεις . Το μεταλλείο ανήκε στο τουρκικό κράτος και τον Η' ρωσοτουρκικό πόλεμο (1877 - 1878) το κατέστρεψαν οι Ρώσοι φεύγοντας . Καρπός αυτών των ερευνών είναι μια μεγάλη μελέτη για το μεταλλείο του Σαμάκοβου που συνέταξε ο ίδιος στα γερμανικά . (Βαγ. Χρυσανθόπουλος Αθήνα 1996 σελ. 55) .

Κ. Παλαμάς "Τραγούδια της πατρίδος μου" . Δροσίνης "Αμαρυλλίς" . Λασκαράτος "Ίδού ο άνθρωπος" .

Rimbaud "Les illuminations" . Valles "L' Insurge" . Zola "L' oeuvre" . Τελευταία εμπρεσιονιστική έκθεση . Συμβολιστικό μανιφέστο του Moreas .

3 Απριλίου Σερβοβουλγαρική συνθήκη Βουκουρεστίου . Απρίλιος - Ιούνιος αποκλεισμός Πειραιά από συμμάχους . 20 Αυγούστου εκθρόνιση του Βάττεμπεργ .

1888

----- 6-27 Αυγούστου "Οι Καλόγεροι και η λατρεία του Διονύσου εν Θράκη" (Εβδομάς) . 21 Αυγούστου αγγέλλεται στην Εστία η προσεχής έκδοση 200 "καθαρών παιδαγωγικών ποιημάτων" του . Σεπτέμβριος "Στοιχεία Ψυχολογίας" (Εν Αθήναις) . 19 Οκτωβρίου "Αι εικαστικά τέχνη κατά την Α' εικοσιπενταετηρίδα του Γεωργίου Α' ("Εφημερίς") .

Ψυχάρης "Το ταξίδι μου" . Δεκέμβριος ο Κλέων Ραγκαβής βραβεύεται σε δύο διαγωνισμούς με το διήγημά του "Χάραλδος ο ηγεμών των Βαριάγων" και με το δράμα του "Η Δούκισσα των Αθηνών" .

Έδρα εμπειρικής ψυχολογίας στο College de France (Ribot) . Dujardin "Les lauriers sont coupes" . Zola "Le reve" . Hamsun "Η πείνα" .

Τέλος της βιομηχανικής κρίσης και επανάληψη απεργιών . Αμερικανογερμανική διένεξη . Κατάργηση της δουλείας στη Βραζιλία .

1889

----- Απρίλιος αποτυχία του στον Α' Φιλαδέλφειο διαγωνισμό . Αύγουστος γνωριμία με τον κατοπινό βιογράφο του Ν. Ι. Βασιλειάδη (1867-1945) . 15 Οκτωβρίου τελευταίο ταξίδι του στη Βιζώ .

Παλαμάς "Ύμνος εις την Αθηνάν" . Πάλλης "Τραγουδάκια για παιδιά" . Εφταλιώτης "Τραγούδια ξενιτευμένου" . Πολυλάς μετάφραση "Αμλετ" . Η ώρα του κωμειδυλλίου Κόκκος - Κορομηλάς "Η τύχη της Μαρούλας" .

Bergson "Les donnees immediates de la conscience" . Van Gogh "Ο άνθρωπος με το κομμένο αφτί" . Hauptmann "Πριν από την Αυγή" .

Εξέγερση και σφαγές στη Κρήτη . Διεθνής έκθεση στο Παρίσι , ο πύργος του Eiffel . Κατασκευή του πρώτου ουρανοξύστη στη Νέα Υόρκη .

1890

----- Καθηγητής της ρυθμικής και δραματολογίας στο Ωδείο Αθηνών . Αύγουστος - Σεπτέμβριος , άρρωστος από "νόσημα του μυελού" , βρίσκεται για λουτρά στο Bad Gastein της Αυστρίας , όπου φτάνει 17 Αυγούστου μέσω Παρισιού και Ελβετίας . Σειρά άρθρων του στο "Λεξικόν Εγκυκλοπαιδικόν" , Μπάρτ και Χίρστ .

Καλοσγούρος "Κριτικά παρατηρήσεις περί της μεταφράσεως του Αμλέτου του Ιάκωβου Πολυλά" . Μαρκοράς "Ποιητικά έργα" . Μητσάκης "Εις Αθηναίος χρυσοθήρας" . Πολυλάς μετάφραση "Ιλιάδας" .

Valery "Narcisse" . Claudel "Tete d'or" . Zola "La bete humaine" . Μποροντίν "Ο πρίγκιπας Ιγκόρ" .

Διεθνής οικονομική κρίση (μέχρι 1893) . Συνέδριο στο Βερολίνο για την προάσπιση της εργασίας . Γαλλορωσική συμφωνία κατά του "μηδενισμού" . Απομάκρυνση του Bismark .

1892

----- Εκδηλώνεται το πάθος του για τη Μπετίνα Φραβασίλη (1876-1897) καθώς και η φρενοβλάβειά του .

" Ειθ' επί γής , ως επί του Παραδείσου
αυτήν εδώ να ομοιάσει το παιδί σου
κι' εις την μορφήν την αφελώς γλυκείαν
και εις την μουσικήν της ευφυΐαν . "

14 Απριλίου Κλείνεται στο Δρομοκαΐτιο .

" Που πάς δικό μου αστέρι
στον άφωτο βυθό ;
καρτέρει με , καρτέρει
κ' εγώ σ' ακολουθώ ! "

9 Ιουλίου θάνατος του αδελφού του Μιχαήλου από αποπληξία . Δημοσίευση του "Ερρίκος Ίβσεν" , ("Εικονογραφημένη Εστία") .

" Το φάσμα μου

Σαν μ' αρπάχτηκε η χαρά
που εχαιρόμουν μιά φορά
έτσι σέ μιάν ώρα ...
μέσ' σ' αυτήν την χώρα
όλα αλλάξαν τώρα !

Και απ' τότε που θρηνώ
το ξανθό και γαλανό
και ουράνιο φώς μου ,
μετεβλήθη εντός μου
και ο ρυθμός του κόσμου . "

(Πρωτοδημοσιεύτηκε στην Ποικίλη Στοά 1894 , αποτελ από 13 στροφές , Άπαντα σελ.683).

Καρκαβίτσας " Διηγήματα " . Παπαδιαμάντης " Ολόγυρα στη λίμνη " , " Οι χαλασοχώρηδες " , κ.ά . Κονδυλάκης " Ο Πατούχας " . Κορομηλάς " Ο αγαπητικός της βοσκοπούλας " . Πολυλάς " Η φιλολογική μας γλώσσα " .

Maeterlink " Pelleas et Melisande " . Τσαϊκόφσκι " Ο καρνοθραύστης " . Cezanne " Les joueurs de cartes " . Zola " La Debacle " . Θάνατος των Renan , Tennyson , Whitman .

Νέα κυβέρνηση Gladstone στην Αγγλία . Γαλλορωσική στρατιωτική συμφωνία . Χρεοκοπία στην Πορτογαλία .

1894

----- Η μελέτη του " Ανά τον Ελικώνα , βαλλίσματα " , δημοσιεύεται στην "Εικονογραφημένη Εστία " .

A. P. Ραγκαβής " Απομνημονεύματα " (συμπλ. 1930) . 29 Οκτωβρίου πρωτοπαίζεται έργο του Ίψεν στην Ελλάδα .

Kipling " The Jungle Book " . Lanson " Histoire de la litterature francaise " .

Πρώτη δίκη του Dreyfus στη Γαλλία . Κινεζοϊαπωνικός πόλεμος (μέχρι 1895) .

1895

----- 28 Μαΐου ο " Μοσκόβ Σελήμ " πρωτοδημοσιεύεται στην εφημερίδα " Εστία " .

Ξενόπουλος " Μαργαρίτα Στέφα " (α' παράσταση) . Ροΐδης " Η Μηλιά " .

Valery " La soiree avec M. Teste " . Proust " Jean Santeuil " (συγγραφή - 1899) .

16 Απριλίου εκλογική ήττα του Χ. Τρικούπη . Lumiere , κινηματογράφος . Roentgen ακτίνες X .

1896

----- 15 Απριλίου πεθαίνει στο Δρομοκαΐτιο εξαιτίας " προϊούσης γενικής παραλύσεως " . 16 Απριλίου κηδεύεται στην Αθήνα με δημόσια δαπάνη . Επικήδειους εκφωνούν οι Αριστ. Π. Κουρτίδης και ο Κ. Παλαμάς .

" Το όνειρον

Εψές είδα στον ύπνον μου
ένα βαθύ ποτάμι ,
- Θεός να μην το κάμη
να γίνει αληθινό !
Στην όχθη του στεκόντανε
γνωστό μου παλληκάρι ,
χλωμό σαν το φεγγάρι ,
σα νύχτα σιγανό .

Αγέρας το παράσπρωχνε
με δύναμι μεγάλη ,
σαν νάθε να το βγάλη
απ' της ζωής τη μέση .
Και το νερό , π' αχόρταγα
τα πόδια του φιλούσε ,
θαρρείς το προσκαλούσε
στ' αγκάλια του να πέση .

Δεν ειν' αγέρας , σκέφθηκα ,
και σένα που σε δέρνει .
Η απελπισιά σε παίρνει
κ' η απονιά του κόσμου !
Κ' εχύθηκ' απ' τον θάνατο
τον δύστυχο ν' αρπάξω ...
Ωιμέ ! Πριν ή προφθάξω ,
εχάθηκ' απ' εμπρός μου !

Στα ρέματα παράσκυπα
να τον ευρώ γυρεύω .
Στα ρέματα αγναντεύω -
Το λείψανο μ' αχνό !...
Εψές είδα στον ύπνο μου
ένα βαθύ ποτάμι ,
- Θεός να μην το κάμη
να γίν' αληθινό !

"

" ... Ιδίως ως μυθιστοριογράφος θ' ανεδεικνύετο υπέροχος ο Βιζυηνός , ως ηθογράφος , ως ζωγράφος του εσωτερικού κόσμου ήτο ήδη ρηξικέλευθος και σχεδόν τελειωτής ' θα εγίνετο δε έξοχος ' έγίνωσκεν όλας τας ατραπούς της ψυχής ' οι οφθαλμοί εκείνοι οι κλειστοί θα απετύπουν εν αληθή καλλιτεχνική πιστότητι την καλλονήν της ελληνικής φύσεως , τον πολυδαίδαλον βίον εν όλη τη μονοτονία ή τραγηκότητί του ' εντός του ωχρού εκείνου κρανίου εκινείτο ευρύς και θαυμάσιος κόσμος " .
(Αρ.Π.Κουρτίδης , Επικήδειος Βιζυηνού , " Το Άστυ " , 17 Απριλίου 1896) .

" Είναι ο Γεώργιος Βιζυηνός είς εκ των κορυφαίων εν τή πρωτοπορία της πολυμελούς φιλολογικής γενεάς , της οποίας το έργον , με νέαν αντίληψιν της ιδέας , με νέαν αντίληψιν της γλώσσης , ήρχισεν από δεκαπενταετίας περίπου και εξακολουθεί τον δρόμον του , άν και τόσον βραδέως και τόσον κοπιωδώς ' έργον σημαντικό , όσον και άν το αγνοούσιν ούτοι , όσον και άν το παραβλέπουν εκείνοι ' είναι ο φιλόσοφος και αφελής εν ταυτώ ποιητής των " Ατθίδων Αυρών " , είναι ο έξοχος συγγραφεύς των εν

τη " Εστία " Διηγημάτων , τα οποία , ότε είδαν το φώς , άν εδημοσιεύοντο εις κοινωνίαν μάλλον προητοιμασμένην δια να τα υποδεχθή , θα απετέλουν μέγα και αλησμόνητον πνευματικόν γεγονός " .

(Κ. Παλαμάς , Επικήδειος Βιζυηνού , " Το Αστυ " . Μουλάς , Αθήνα 2002 σελ.258) .

Γέννηση του Καρυωτάκη . Ο Ροΐδης 60 χρονών , ο Ψυχάρης 42 , ο Παλαμάς 37 , ο Καβάφης 33 , ο Καρκαβίτσας 30 , ο Ξενόπουλος 29 , ο Καζαντζάκης 13 , ο Σικελιανός και ο Βάρναλης 12 .

Τσέχωφ " ο γλάρος " . Ribot " Psychologie des sentiments " . Picasso " Le Mendiant " . Ολυμπιακοι αγώνες στην Αθήνα . Θάνατος Τρικούπη . Απεργίες στο Λαύριο . Ο Ford κατασκευάζει το πρώτο αυτοκίνητο του .

" ... Δευτέρα προσβολή της νόσου έθηκε πέρας εις τας βασάνους του γηραιού στρατιώτου , και : ο Τούρκος έμεινε Τούρκος . " (Π.Μουλάς , 2002 , σελ 252) .

Ο Γ. Βιζυηνός είχε πλήρη επίγνωση των διαφορών και των συγκρούσεων που έλαβαν χώρα στην περιοχή των Βαλκανίων και της Ευρώπης . Γνώριζε ότι η εθνική συνείδηση ήταν ένας νέος δεσμός συνοχής ανάμεσα στους πολίτες έστω και αν ζούσαν σε περιοχές που δεν είχαν ακόμη κρατική υπόσταση , όπως ήταν η ιδιαίτερη πατρίδα του Θράκη , το ίδιο ισχύει και για τον ήρωα του έργου του Μοσκόβ Σελήμ ο οποίος μέσα από την " Οδύσσεια " του και το διχασμό του φύλου και του γένους , παρέμεινε Τούρκος . Η εθνική συνείδηση αντικατέστησε τους δεσμούς εκείνους (π.χ θρησκευτικούς) που είχαν αρχίσει να διαλύονται με την είσοδο στη νέα εποχή . Τα αυτόνομα άτομα που δημιούργησε ο Διαφωτισμός , το νέο επιστημονικό πνεύμα και η ελεύθερη αγορά συνδέθηκαν ως οργανικά μέλη της ίδιας κοινότητας . Στην έννοια του έθνους βρήκαν ένα αίσθημα κοινής αλληλεγγύης . Οι Ευρωπαίοι του 19ου αιώνα ήταν πρώτα από όλα Άγγλοι , Γάλλοι , Έλληνες , Ιταλοί , Γερμανοί , κ.τ.λ. και ύστερα καθολικοί , προτεστάντες ή ορθόδοξοι . Αυτό φάνηκε και στους πολέμους . Οι καθολικοί Ιταλοί πολέμησαν εναντίον των επίσης καθολικών Αυστριακών το 1859 και το 1866 . Οι Γάλλοι προτεστάντες πολέμησαν μαζί με τους καθολικούς συμπατριώτες τους εναντίον των Γερμανών προτεσταντών το 1871 και οι Έλληνες ορθόδοξοι με μουσουλμάνους Αρβανίτες πολέμησαν εναντίον των μουσουλμάνων Τούρκων , όπως επίσης Έλληνες ορθόδοξοι εναντίον των ορθοδόξων βουλγάρων . (Στους εθνικούς ανταγωνισμούς στα Βαλκάνια , η διαμάχη μεταξύ Ελλήνων και Βουλγάρων για τη Μακεδονία έλαβε μεγάλες διαστάσεις) .

Ο Γ. Βιζυηνός γνώριζε πολύ καλά την εξελικτική διαδικασία της εθνικής ιδεολογίας και την επιρροή της όσον αφορά τους Έλληνες , τόσο από την παράδοση του Διαφωτισμού , που έδωσε έμφαση στα δικαιώματα και τις ελευθερίες στα συντάγματα του Αγώνα , όσο και στην παράδοση του ρομαντισμού , που στηρίχθηκε στα ιδιαίτερα πολιτισμικά χαρακτηριστικά , όπως η γλώσσα , η θρησκεία και η ιστορία . Αναγνωρίζοντας τη σημασία της κουλτούρας η οποία στην εποχή του έντυπου βιβλίου μπορεί να καλλιεργεί στους πολίτες το αίσθημα ότι ανήκουν σε μια κοινή ομάδα την εθνική , ο

Βιζυηνός ήξερε επίσης , ότι δεν υπάρχει μια μόνο αιτία για την γένεση του έθνους - κράτους και της εθνικής ιδεολογίας , αλλά ένας συνδυασμός αιτιών . Υπήρχαν δύο τύποι εξέλιξης της εθνικής ιδεολογίας , στον πρώτο το κράτος δημιουργήθηκε πριν από το έθνος και η εθνική ιδεολογία αναπτύσσεται σε συνδυασμό με το αίτημα για πολιτικά δικαιώματα και λαϊκή κυριαρχία (Γαλλία , Αγγλία , Ισπανία) , στον δεύτερο τύπο εξέλιξης τονίζονται κυρίως τα πολιτισμικά χαρακτηριστικά όπως η γλώσσα το κοινό ιστορικό παρελθόν , η θρησκεία και η παράδοση . Πηγή έμπνευσης και επιρροής ήταν ο γερμανικός Ρομαντισμός και ιδιαίτερα τα έργα του Χέρντερ που τόνιζε την σημασία της " εθνικής ψυχής " ή του " πνεύματος του λαού " .

Ο Ρενάν συνοψίζοντας τις δύο αυτές παραδόσεις το 1882 έγραφε : " Το έθνος είναι μία ψυχή , μία πνευματική αρχή που συγκροτείται από δύο στοιχεία : Το ένα είναι η κοινή κληρονομιά της πλούσιας μνήμης του παρελθόντος και το άλλο ανήκει στο παρόν και είναι η συναίνεση των μελών που το απαρτίζουν , η επιθυμία τους να παραμείνουν ενωμένα συγκροτώντας ένα ενιαίο σώμα πολιτών " .

Από τη στιγμή που οργανώθηκαν τα πρώτα εθνικά κράτη , στις χώρες της δυτικής Ευρώπης , το παράδειγμά τους βρήκε ευρεία απήχηση . Η Ευρώπη του 19ου αιώνα λειτούργησε ως το εργαστήριο των εθνών , διαμορφώνοντας ιδέες , σύμβολα , πολιτικές και αισθήματα τα οποία χρησίμευσαν για να μετατραπούν οι πληθυσμοί της υφελίου σε έθνη .

" Πρώτος εγώ διήνοιξα τον νέον δρόμο της νεοελληνικής λογογραφίας , κατορθώσας δια των εν τη " Εστία " διηγημάτων μου να υποδείξω , κατ' αντίθεσιν προς τα του Ραγκαβή και των άλλων , τι εστί διήγημα , τι εστί μελέτη και αναγραφή του εθνικού βίου και των εθνικών παραδόσεων υπό τον τύπον του διηγήματος και λογογραφίας , εν καθαρά ψυχολογική και ιστορική κρίσει " .

(Αυτοκριτική του Βιζυηνού (1894) σε μια συνομιλία του στο Δρομοκαΐτιο , κατά τη μαρτυρία του βιογράφου του Νικολάου Βασιλειάδη " Εικόνες Κωνσταντινουπόλεως και Αθηνών " , Εν Αθήναις 1910 . Π.Μουλάς , 2002 σελ. 254) .

Στις πρώτες δεκαετίες του 19ου αιώνα υπήρχε η αισιοδοξία ότι η κατάργηση των βασιλιάδων και των αριστοκρατών και η οργάνωση της Ευρώπης σε εθνικά κράτη θα οδηγούσε σε ένα ειρηνικό μέλλον .

Ο καθένας θα είχε την πατρίδα του και για περιοχές που τις διεκδικούσαν περισσότερα από ένα κράτη θα αποφάσιζαν με δημοψήφισμα . Αυτές τις αισιόδοξες απόψεις τις υποστήριζαν οι πατριώτες - δημοκράτες αποδέχτηκε όμως , μετά την αποτυχία των επαναστάσεων του 1848 , ότι δεν έφταναν οι δυνάμεις τους για να μπορέσουν να ιδρύσουν εθνικά κράτη . Και η ιταλική και η γερμανική ενοποίηση έγιναν με τους βασιλιάδες και τους στρατούς τους .

Όταν ο Άγγλος πρεσβευτής είπε στον Μπίσμαρκ ότι τα σχέδια του " δε θα τα επιτρέψει η Ευρώπη " , η απάντηση του Γερμανού καγκελάριου ήταν : " Ποία είναι η Ευρώπη ; " .

ΙΣΤΟΡΙΚΟ - ΠΟΛΙΤΙΚΟ - ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ - ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΤΟΥ ΜΟΣΚΩΒ ΣΕΛΗΜ (19ος αιώνας) ΚΑΙ ΤΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΒΙΖΥΗΝΟΥ (1849 - 1896) .

Το αίσθημα της υποταγής στην εξουσία πριν από την Γαλλική επανάσταση θεωρείτο ως αυτονόητο . Υπήρχαν παντού άνθρωποι που έλαβαν το μήνυμα σε όλες τις γωνιές της Ευρώπης . Στην Κωνσταντινούπολη , την πρωτεύουσα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας οργανώθηκαν στα 1793 - 1794 " δημοκρατικές γιορτές " , που τιμούσαν την κατάληψη της Βαστίλης . Στα Επτάνησα πριν από την έλευση των Γάλλων (1797), υπήρχαν οργανωμένοι σύλλογοι Ιακωβίνων , που ονομάζονταν " Ιακωβινεία " . Ακόμα και στο Ζάγκρεμπ της Κροατίας ο κόκκινος φρυγικός σκούφος , το γνωστό σύμβολο της επανάστασης φοριόταν μετά το 1797 . Τα επαναστατικά τραγούδια η Μασσαλιώτιδα , η Καρμανιόλα και οι επινίκιοι ύμνοι του Ναπολέοντα είχαν μεγάλη απήχηση ακόμη και στους νομαδικούς πληθυσμούς της Βαλκανικής .

19ος ΑΙΩΝΑΣ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΜΕΤΑΣΧΗΜΑΤΙΣΜΩΝ

Η επίδραση της Γαλλικής Επανάστασης είναι ακόμη ζωντανή σε ευρύτατα κοινωνικά στρώματα . Στην επαναστατική παράδοση για ανατροπή του παλιού κόσμου προστίθεται τώρα και ο πόθος για εθνική αποκατάσταση . Εθνικιστικό κίνημα και επαναστατική παράδοση θα αποτελέσουν τους κύριους παράγοντες για την ανατροπή του καθεστώτος που είχε επιβάλει το συνέδριο της Βιέννης .

Από το 1817 εκδηλώνονται στη Γερμανία επαναστατικές τάσεις που καταπνίγονται . Στα 1820 φιλελεύθεροι αξιωματικοί εξεγείρονται στην Ιταλία και την Ισπανία . Στο όνομα της Ιερής Συμμαχίας η Αυστρία αποκαθιστά την " τάξη " στην Ιταλία ενώ η Γαλλία επεμβαίνει στην Ισπανία . Παντού η Ιερή Συμμαχία φαίνεται ότι θριαμβεύει αλλά η ενότητα των Μεγάλων Δυνάμεων δεν διαρκεί πολύ . Δύο από τις δυνάμεις της Ιερής Συμμαχίας , η Αγγλία και η Ρωσία , κατά την διάρκεια των επαναστατικών κινήματων της Λατινικής Αμερικής και των Βαλκανίων , θα δείξουν ότι προτιμούν τα εθνικά τους συμφέροντα από τις επιδιώξεις της Συμμαχίας .

Το 1830 στις 28 Ιουλίου ξεσπά στη Γαλλία επανάσταση καθοδηγούμενη από τους αστούς σε συνεργασία με τους εργάτες . Η επανάσταση αυτή αναγκάζει σε παραίτηση το βασιλιά Κάρολο το Γ' . Η Ιουλιανή επανάσταση της Γαλλίας προκάλεσε μία ευρύτερη αναταραχή στην Ευρώπη . Το Βέλγιο (Αύγουστος 1830) , αποτινάζει την κηδεμονία της Ολλανδίας και ανακηρύσσεται ανεξάρτητο . Η Πολωνία εξεγείρεται , αλλά ο ρωσικός στρατός καταπνίγει στο αίμα την εξέγερση (Απρίλιος 1831) . Το ίδιο καταπνίγονται και οι εξεγέρσεις στην Ιταλία και στη Γερμανία .

Ιδιαίτερης σημασίας είναι το κύμα των εθνικιστικών και κοινωνικών εξεγέρσεων μετά το έτος 1848 , έτος της Φεβρουριανής επανάστασης στη Γαλλία . Το επαναστατικό αυτό κίνημα είναι ουσιαστικά αποτέλεσμα της οικονομικής κρίσης της καπιταλιστικής οικονομίας της εποχής .

Η βιομηχανική υπερπαραγωγή που δεν μπορεί να απορροφηθεί λόγω των χαμηλών εισοδημάτων των λαϊκών τάξεων, η καταστροφή γεωργικών καλλιεργειών από δυσμενείς καιρικές συνθήκες, οι επενδύσεις εταιρειών που δεν αποδίδουν εξαιτίας λανθασμένων υπολογισμών, δημιουργούν κλίμα κοινωνικής αναταραχής. Πολλά εργοστάσια και επιχειρήσεις χρεοκοπούν οι εργάτες μένουν άνεργοι και οι αγρότες με καταστρεμμένη παραγωγή.

Η Φεβρουαρινή επανάσταση του 1848 στο Παρίσι δίνει το σύνθημα για γενική εξέγερση στην Ευρώπη. Εργατικό κίνημα και εθνικιστικό προσπαθούν να δημιουργήσουν μια νέα κατάσταση πραγμάτων.

Στην Αυστρία (13 Μαρτίου 1848) λαϊκή εξέγερση προκαλεί τη φυγή του Μέτερνιχ και την πτώση της απολυταρχίας. Οι Τσέχοι κηρύσσουν την αυτονομία τους και οι Ούγγροι επιδιώκουν ιδιαίτερη μεταχείριση. Στη Γερμανία (18 Μαρτίου 1848) οι φιλελεύθεροι Πρώσοι επιβάλλουν στον βασιλιά της Πρωσίας τη σύγκληση συντακτικής συνέλευσης που θα προέρχεται από εκλογές με καθολική ψηφοφορία.

Στην Ιταλία το επαναστατικό κίνημα παίρνει ευρύτερες διαστάσεις. Ο Γκιουζέπε Ματσίνι (Giuseppe Mazzini, 1808-1872), ιδρυτής του κινήματος "Νέα Ιταλία", είναι ο θεωρητικός ολόκληρης επαναστατικής διεργασίας(1). "Η Νέα Ιταλία είναι η αδελφότητα των Ιταλών που πιστεύουν στους νόμους της Προόδου και του Καθήκοντος. Οι πατριώτες αυτοί πιστεύουν ότι η Ιταλία πρέπει να αποτελεί ένα εθνικό κράτος... Η Νέα Ιταλία δεν είναι ένα κόμμα, αλλά μια πίστη. Πρόδρομοι της ιταλικής αναγέννησης, οφείλουμε να θέσουμε την πρώτη πέτρα στο οικοδόμημα της πατρίδας". Την εξέγερση στην Ιταλία υποστηρίζει και το ιταλικό κρατίδιο του Πεδεμοντίου, που ο βασιλιάς του Κάρολος Αλβέρτος, μονάρχης με φιλελεύθερες απόψεις, κηρύσσει τον πόλεμο στην Αυστρία. Αντιδρώντας η Αυστρία καταπνίγει την εξέγερση τον ίδιο χρόνο (1849) υποτάσσεται και η Ουγγαρία. Στη Γερμανία ο βασιλιάς της Πρωσίας Φρειδερίκος Γουλιέλμος επαναφέρει την απολυταρχία, ενισχυμένος από τις νίκες των Αυστριακών. Η ιδέα όμως της εθνότητας και το αίτημα μιας πιο δίκαιης κοινωνίας θα συνεχίσει να σφραγίζει τον αιώνα. Αυτή η εθνικιστική έξαρση θα οδηγήσει στη δημιουργία των δύο νέων κρατών, της Γερμανίας και της Ιταλίας και μακροπρόθεσμα στη διάλυση της Αυστροουγγαρίας.

Τα εθνικιστικά κινήματα γνωρίζουν νέα έξαρση το δεύτερο μισό του 19ου αιώνα με σημαντικές επιτυχίες. Στην Οθωμανική αυτοκρατορία οι εξεγέρσεις των χριστιανικών λαών της βαλκανικής καταλήγουν στη δημιουργία ανεξάρτητων κρατών: Σερβία, Μαυροβούνιο, Ρουμανία, Βουλγαρία. Στο πλαίσιο της αυτοκρατορίας των Αψβούργων η Ουγγαρία εξασφαλίζει την αυτονομία της. Όμως οι σπουδαιότερες εθνικιστικές εξεγέρσεις λαμβάνουν χώρα στη Γερμανία και την Ιταλία.

Η Ιταλία στα 1850 είναι χωρισμένη σε επτά κράτη, από τα οποία μόνο το Πεδεμόντιο, των Δύο Σικελιών και το κράτος του Αγίου Πέτρου (Βατικανό), είναι ανεξάρτητα. Η Αυστρία κυβερνά το βασίλειο της Λομβαρδίας - Βενετίας και τα τρία ανεξάρτητα δουκάτα της Τοσκάνης, της Πάρμας και της Μοδένας.

Το ενωτικό κίνημα της Ιταλίας συγκεντρώνεται γύρω από το κράτος του Πεδεμοντίου το οποίο κυβερνάται συνταγματικά . Το 1861 ανακηρύσσεται το βασίλειο της Ιταλίας με τη βοήθεια της Γαλλίας , συνθήκη της Ζυρίχης (1859) , και σταδιακά μέχρι το 1870 είχε κατορθώσει να ενωθεί .

Αντίστοιχα και η Γερμανία με τον " σιδηρούν καγκελάριο " Βίσμαρκ ο οποίος επωφελούμενος από τα πατριωτικά συναισθήματα του γερμανικού λαού μπόρεσε να πραγματοποιήσει την ενοποίηση των γερμανικών κρατιδίων ενισχύοντας την οικονομία της Πρωσίας , έργο των αστών επιχειρηματιών . Μετά την τελωνειακή ένωση των γερμανικών κρατιδίων καταφεύγει σε πόλεμο όπου οι Αυστριακοί συντρίβονται (1866) και υποχρεώνονται με τη συνθήκη της Πράγας να αναγνωρίσουν την υπεροχή της Πρωσίας . Το 1867 ιδρύεται η Συνομοσπονδία της Βόρειας Γερμανίας υπό την ηγεσία της Πρωσίας . Τέλος το 1871 , στο ανάκτορο των Βερσαλλιών , ανακηρύσσεται η Γερμανική Αυτοκρατορία . Με την ένωση της Γερμανίας η Ευρώπη εισέρχεται σε μια νέα φάση .

Στη Γαλλία η επανάσταση και η ναπολεόντεια αυτοκρατορία ευνόησαν τους μικροϊδιοκτήτες αλλά υπήρχαν ακόμη πολλά εκατομμύρια ακτημόνων χωρικών . Μόλις αρχίζει η εκβιομηχάνιση πολλοί ακτήμονες χωρικοί στρέφονται προς τις πόλεις και όπου αντιμετωπίζουν και εκεί δύσκολες συνθήκες εργασίας και ζωής . Από το 1815 ως το 1851 η αστική τάξη σταδιακά παίρνει στα χέρια της την πολιτική εξουσία ενώ η τάξη των ευγενών παρακμάζει . Ο Ναπολέων ο Γ' ενδιαφέρεται για τα οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα . Η αυτοκρατορία από αυταρχική στην αρχή αρχίζει και εφαρμόζει σταδιακά φιλελεύθερη πολιτική . Ακριβώς αυτή την περίοδο συντελείται η μεγάλη στροφή της Γαλλίας προς την εκβιομηχάνιση . Ο Κριμαϊκός πόλεμος (1854-1856) φέρνει αντιμέτωπες τη Γαλλία και την Αγγλία προς την Ρωσία , την οποία φοβούνται για τις επεκτατικές της βλέψεις προς την Μεσόγειο . Μετά από την πολιορκία ενός έτους οι Αγγλογάλλοι καταλαμβάνουν την Σεβαστούπολη και με την συνθήκη το Παρισιού η Ρωσία δέχεται την ουδετερότητα των Δαρδανελίων . Η γαλλική επέμβαση στη Ιταλία εξασφαλίζει στη Γαλλία τη Νίκαια και τη Σαβοΐα . Ο πόλεμος με την Πρωσία το 1870 και η ήττα της Γαλλίας έχει ως άμεσο αποτέλεσμα την πτώση της αυτοκρατορίας και την ανακήρυξη της τρίτης γαλλικής δημοκρατίας , η οποία αντιμετωπίζει την επανάσταση της Κομμούνας του Παρισιού (1871) και τις προσπάθειες των μοναρχικών για παλινόρθωση των Βουρβόνων . Κατά την διάρκεια της πολιορκίας του Παρισιού από τους Πρώσους , οι λαϊκές τάξεις της πόλης επαναστατούν εναντίον του συντηρητικού πρωθυπουργού Τιέρ . Από τον Μάρτιο του 1871 εγκαθιδρύουν στο Παρίσι την επαναστατική κυβέρνηση της Κομμούνας (commune η δημοτική αρχή του Παρισιού) , που αποτελείται από τους μετριοπαθείς δημοκρατικούς , σοσιαλιστές , αναρχικούς και οπαδούς της Διεθνούς . Το πρόγραμμα της Κομμούνας είναι επηρεασμένο από την ιδεολογία του Προυντόν . Η κυβέρνηση του Τιέρ με την εθνοσυνέλευση έχουν καταφύγει στις Βερσαλλίες . Το Μάιο του 1871 τα στρατεύματα της κυβέρνησης Τιέρ καταλαμβάνουν το Παρίσι και καταπνίγουν στο αίμα την εξέγερση των οπαδών της Κομμούνας .

Είκοσι χιλιάδες εκτελούνται μέσα σε μια εβδομάδα . Καταπνίγεται στο αίμα η επανάσταση των λαϊκών τάξεων του Παρισιού και εξουδετερώνονται οι μοναρχικοί , το αστικό καθεστώς σταδιακά σταθεροποιείται και επιβάλλεται .

Αντίστοιχα η Μεγάλη Βρετανία κατά την διάρκεια του 19ου αιώνα ισχυροποιεί τους αστικούς δημοκρατικούς θεσμούς της και αυξάνει την ισχύ της . Το φιλελεύθερο Πάλμερστον (Henry Temple Palmerston , 1784 -1865) , που ασχολήθηκε κυρίως με την εξωτερική πολιτική , διαδέχονται δύο πολιτικοί ηγέτες , ο φιλελεύθερος Γλάδστον (William Ewart Gladstone , 1809-1898) και ο συντηρητικός Ντισραέλι (Benjamin Disraeli 1804 - 1881) . Κατά την διάρκεια της διακυβέρνησης τους και με την πίεση των εργατικών ενώσεων γίνονται πολιτικές μεταρρυθμίσεις που συντελούν στον εκδημοκρατισμό της αγγλικής κοινωνίας . Ένα από τα σπουδαιότερα προβλήματα που αντιμετωπίζει η Αγγλία κατά την διάρκεια του 19ου αιώνα , είναι το ιρλανδικό . Αν εξαιρέσουμε τους Άγγλους προτεστάντες που εγκαταστάθηκαν στο Β.Α τμήμα του νησιού Ωλστερ (Ulster) , οι Ιρλανδοί που ήσαν καθολικοί , ζούσαν κάτω από καθεστώς αποικιακής εξάρτησης . Από το 1841 οι Ιρλανδοί εξεγείρονται και ζητούν την αυτονομία τους . Την εξέγερση καθοδηγεί η οργάνωση Νέα Ιρλανδία . Η αγγλική κυβέρνηση κατέπνιξε βίαια την εξέγερση , το 1865 όμως ο αγώνας των Ιρλανδών ξαναρχίζει . Στο Ωλστερ και στην Αγγλία δημιουργείται η " Ενωτική συμμαχία " , η οποία αναλαμβάνει δράση κατά των Ιρλανδών . Οι Ιρλανδοί απαντούν με τη δημιουργία της οργάνωσης Σιν - Φέιν (Sinn - Fein = μόνοι μας) , που θέτει σαν στόχο της την ανεξαρτησία της Ιρλανδίας .

Η Ρωσία είναι ακόμη υποανάπτυκτη χώρα όταν η υπόλοιπη Ευρώπη εισέρχεται στην βιομηχανική επανάσταση . Το καθεστώς στηρίζεται από την θέληση του τσάρου , η οικονομία είναι υποτυπώδης και η γη καλλιεργείται με πρωτόγονα μέσα . Η βιομηχανία είναι ελάχιστα αναπτυγμένη και το οδικό δίκτυο σχεδόν ανύπαρκτο . Αυτή η καθυστέρηση αντικατοπτρίζεται στην κοινωνική διάρθρωση όπου η αστική τάξη είναι ολιγάριθμη . Οι ευγενείς είναι κάτοχοι γαιών που τις καλλιεργούν οι μουζικοί , χωρικοί δούλοι οι οποίοι ζουν σε άθλιες συνθήκες . Βαθιές μεταρρυθμίσεις είναι αναγκαίες . Ο τσάρος Αλέξανδρος ο Β' (1855-1881) , μετά τον Κριμαϊκό πόλεμο , προσπαθεί να εκσυγχρονίσει την χώρα του . Το 1861 , με νόμο καταργεί την δουλεία . Άλλες μεταρρυθμίσεις αναφέρονται και στη δικαιοσύνη , το στρατό , τη δημόσια εκπαίδευση και τη δημιουργία λαϊκών συνελεύσεων . Μετά όμως από την εξέγερση της Πολωνίας (1863 - 1864) ο Αλέξανδρος γίνεται αυταρχικότερος . Αυτή η νέα κατάσταση προκαλεί βίαιες αντιδράσεις , ιδιαίτερα στους κόλπους της νεολαίας , η οποία στρέφεται προς τον μηδενισμό και σε πράξεις βίας . Η προσπάθεια φιλελευθεροποίησης αποτυγχάνει και η δολοφονία του τσάρου (1881) επισφραγίζει την αποτυχία . Οι διάδοχοι του Αλέξανδρος ο Γ' (1881-1894) και Νικόλαος ο Β' (1894- 1917) καταβάλλουν προσπάθεια να εκβιομηχανίσουν τη χώρα , δεν επιδιώκουν όμως να εκσυγχρονίσουν το καθεστώς το οποίο μοιραία οδηγείται στο θάνατο .

Ο 19ος αιώνας είναι ο αιώνας που για πρώτη φορά εμφανίζεται συνειδητοποιημένη μια νέα κοινωνική τάξη , η εργατική .

Με τις αστικές πολιτικές επαναστάσεις που έλαβαν χώρα κατά την διάρκεια του αιώνα αυτού και με τη βιομηχανική επανάσταση η αστική τάξη κατόρθωσε να καταλάβει την εξουσία , να επιβάλλει την ιδεολογία της και να οργανώσει την κοινωνία επάνω σε νέες βάσεις που την εξέφραζαν , τόσο στο οικονομικό όσο και στο πολιτικό επίπεδο . Είδαμε πως στους αγώνες της για την εκτόπιση των ευγενών και της αριστοκρατίας βρήκε πολλές φορές συμμάχους και τους εργάτες και τους αγρότες .

Στη νέα κοινωνία που δημιουργήθηκε τα πράγματα είναι διαφορετικά . Κυρίαρχη τάξη στις περισσότερες χώρες δεν είναι πλέον η αριστοκρατία αλλά οι αστοί . Μέσα από τις αντιθέσεις αυτής της νέας κοινωνίας θα συνειδητοποιηθεί η εργατική τάξη .

ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΟ ΒΑΛΚΑΝΙΚΟ ΧΩΡΟ . ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ .

" Ενταύθα πρέπει να ομολογήσω ότι ηδίκησα τον Σελήμ έστω και κατά διάνοιαν . Διότι ναί μεν να προβλέπω το αίτιον της θλίψης του δεν ηδυνάμην ουδ' οπωσούν . Αλλ' ο τρόπος δι' ού εισήρχετο εις το προσκεείμενο , συνεδέετο τόσω προφανώς προς την αποδιδομένην αυτώ μόνιμον ιδέαν του φιλωρωσισμού , ώστ' εφοβήθην προς στιγμήν μη περιέπεσα εις την παγίδα εξύπνου τινός μονομανούς και κατεδίκασα εμαυτόν ν' ακούσω πράγματα ανάξια προσοχής σπουδαιοτέρας . Εσκέφθην όμως πάλιν εν ακαρεί , ότι ο λαλών προς εμέ ήτο Τούρκος , ανήκε δηλαδή εις το Έθνος εκείνο , του οποίου ιδιαίτατον χαρακτηριστικόν είναι η βαθεία περιφρόνησις παντός ό,τι δεν συμφωνεί πρός την θρησκείαν και τας παραδόσεις αυτού , η μετά τυφλού φανατισμού προσήλωσις εις εκείνας πρό πάντων τας προλήψεις , ών αντικείμενον είναι η θεραπεία της εθνικής φιλαυτίας και φιλοτιμίας , και πρό πάντων η μετά στωικής απαθείας αποδοχής των της τύχης περιπετειών έν τε τοίς εθνικοίς και τοίς ιδιωτικοίς πράγμασι . Και θα ήτο λοιπόν υπό πλείστας επόψεις ενδιαφέρον να γνωρίση τις οποίοι λόγοι έκαμαν τον Σελήμ να αρνηθή , ν' αποβάλη τον εθνικό αυτού χαρακτήρα " . (Σελ.213) .

Στον " Μοσκώβ Σελήμ " πίσω από την αφήγησι ενός απλοϊκού Τούρκου στρατιώτη , υπάρχει μια πολυσύμμαντη εμπλοκή του ατομικού με το συλλογικό , της ψυχολογίας με την ιδεολογία και της ιστορίας με την αλλοτρίωση . Ο συγγραφέας Βιζυηνός ξεκινώντας από μια ξαφνική συμπάθεια και προσπαθώντας να εισχωρήσει στον ψυχολογικό του " μηχανισμό " αντιλαμβάνεται πως η παράξενη συμπεριφορά του Μοσκώβ Σελήμ θέτει άμεσα το πρόβλημα της ιδεολογικής του διαφοροποίησης και της εθνικής του ταυτότητας . Αλλά τα φαινόμενα απατούν . Μπορεί στην εξέλιξη του διηγήματος οι ιδεολογικές πλάνες του αγαθού Τούρκου να καθορίζουν αποφασιστικά τη ζωή του , όμως στο τελευταίο επεισόδιο μοιάζουν να μηδενίζονται . Με τη στερνή γνώση που φέρνει η προσέγγιση του θανάτου : " ... και ο Τούρκος έμεινε Τούρκος (σελ.252) . Η αποβολή του εθνικού χαρακτήρα βλέπουμε ότι αποτελεί ψευδαίσθηση . Η ανάπτυξη του εθνικής ιδιαιτερότητας και του Βιζυηνού και του " ήρωα " του , Μοσκώβ Σελήμ , ενός διανοούμενου και ενός απλού στρατιώτη αντίστοιχα στο κοινό πεδίο της Ανατολικής Θράκης , δεν έμεινε αμέτοχη και ανεπηρέαστη από το υπόλοιπο βαλκανικό , ευρωπαϊκό αλλά και παγκόσμιο περιβάλλον . Τα ιστορικά γεγονότα που συνέβησαν στην χερσόνησο του Αίμου , σφράγισαν τις προσωπικότητες των δύο ανθρώπων (Βιζυηνού και Σελήμ) ως το τέλος .

Η εξάπλωση των εθνικιστικών κινημάτων στην Ευρώπη είχε όπως ήδη αναφέραμε μεγάλη απήχηση και στη Βαλκανική . Η ιδέα της ανεξαρτησίας των εθνοτήτων εξήγειρε τους βαλκανικούς λαούς που ζούσαν κάτω από την Οθωμανική κυριαρχία . Οι επαναστάσεις στη Βαλκανική εκτός από τις εθνικές διεκδικήσεις , προβάλλουν και κοινωνικά , δημοκρατικά αιτήματα με στόχο την κατάργηση του φεουδαρχισμού και την προστασία της μικρής αγροτικής ιδιοκτησίας .

Την ανάπτυξη του εθνικιστικού κινήματος στον βαλκανικό χώρο υποβοήθησε σε μεγάλο βαθμό αρχικά η Ρωσία με το πρόσχημα του ομόφυλου ή του ομόδοξου .

Η ρωσική αυτοκρατορία ανέλαβε να θέσει υπό την προστασία της τους Σλάβους των Βαλκανίων στην προσπάθεια της να προωθηθεί διαμέσου των Στενών στην Ανατολική Μεσόγειο . Μέσα στο πλαίσιο του ανταγωνισμού των Μεγάλων Δυνάμεων της εποχής , η επιδίωξη αυτή της Ρωσίας θα την φέρει σε αντίθεση με τις υπόλοιπες Μεγάλες Δυνάμεις οι οποίες έχουν τεράστια οικονομικά συμφέροντα στο δρόμο που οδηγεί προς τη Μέση και Άπω Ανατολή . Οι επεμβάσεις των Δυνάμεων σε συνδυασμό με τα εθνικιστικά κινήματα των βαλκανικών χωρών θα μεταβάλουν συνεχώς τον χάρτη της περιοχής και θα δημιουργούν εκρηκτικές καταστάσεις όλο τον 19ο και τον 20ο αιώνα .

Οι Έλληνες με το εμπόριο , τα ναυτικά ταξίδια και τη διασπορά τους στις ευρωπαϊκές πόλεις παρακολουθούσαν τις ιδέες του Διαφωτισμού και τη δράση των επαναστατών γινόμενοι καλοί αγωγοί των ιδεωδών και των αξιών της Γαλλικής Επανάστασης . Ενθουσιώδεις υποστηρικτές αυτού του πνεύματος είναι ο Ρήγας Βελεστινλής και ο Αδαμάντιος Κοραής αυτοί και άλλοι που συμφωνούσαν μαζί τους προσδοκούσαν στην βοήθεια των Γάλλων για την απελευθέρωσή τους . Αντίστοιχα βέβαια υπήρξαν και αντιρρήσεις προς το επαναστατικό πνεύμα που εκφράστηκαν στα έργα " Πατρική διδασκαλία (1798) και " Αντιφώνηση προς τον παράλογο ζήλον των από της Ευρώπης ερχομένων φιλοσόφων (1802) του Αθανασίου Πάριου .

Οι στρατιωτικές περιπέτειες της Ελληνικής Επανάστασης και η παρέμβαση των μεγάλων δυνάμεων , η απήχηση του Φιλελληνισμού , καθώς και τα υπόλοιπα κινήματα των Βαλκανικών λαών είχαν ως αποτέλεσμα η περιοχή αυτή που ήταν έως τότε απομονωμένη από τις εξελίξεις στην υπόλοιπη Ευρώπη , να ακολουθήσει ευρωπαϊκή τροχιά . Το παράδοξο είναι ότι η Γαλλική Επανάσταση και οι πόλεμοί της επηρέασαν και τη Ρωσία όπως αντίστοιχα και την Οθωμανική Αυτοκρατορία . Η ίδια η Επανάσταση ήταν ριζικά αντίθετη στον απολυταρχισμό και την δουλοπαροικία που επικρατούσε στην Ρωσία , ωστόσο η σταδιακή ανάπτυξή της τον 18ο αιώνα έφερε την Ρωσία στο προσκήνιο . Η αυτοκράτειρα Αικατερίνη (1767) υποστήριξε με σθένος ότι η Ρωσία είναι ευρωπαϊκό κράτος . Το 1768 έχουμε την έναρξη του Α' Ρωσοτουρκικού πολέμου . Ο ρωσικός στόλος με επικεφαλής τον Αλέξιο Ορλόφ κατέρχεται στον ελλαδικό χώρο για να καθοδηγήσει την εξέγερση των Ελλήνων εναντίον της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας πράγμα που δεν ολοκληρώθηκε ποτέ . Η συνθήκη του Κιουτσούκ Καϊναρτζή βάζει τέλος στο Ρωσοτουρκικό πόλεμο , από τον οποίο βγαίνει νικήτρια η Ρωσία που αποκτά έξοδο στον Εύξεινο Πόντο . Το 1781 στην προσπάθεια της να βρει συμμάχους στο σχέδιο της για τον διαμελισμό της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας , συμμαχεί με τη Γαλλία , τη Βενετία και την Αυστρία . Η Αικατερίνη συναντά τον αυτοκράτορα της Αυστρίας Ιωσήφ Β' στη Χερσώνα , τόπο που είχε προσαρτήσει αυθαίρετα στη ρωσική επικράτεια κατά παράβαση της συνθήκης του Κιουτσούκ - Καϊναρτζή .

Το 1787 ξεσπάει ο Β' Ρωσοτουρκικός πόλεμος στη διάρκεια του οποίου θα εξεγερθούν

πάλι χωρίς αποτέλεσμα οι Έλληνες από τον απεσταλμένο από την αυτοκράτειρα αξιωματικό της Ρωσίας Λάμπρο Κατσώνη .

Με τη συνθήκη του Ιασίου , που θέτει τέλος στον Ρωσοτουρκικό πόλεμο η Ρωσία προσαρτά την Κριμαία στη Ρωσική Αυτοκρατορία αποκτώντας πρόσβαση στη Μαύρη θάλασσα . Το 1794 ιδρύεται η Οδησσός με απόφαση της Αικατερίνης της Β' στη θέση του παλαιού οχυρού Χατζήμπεη , εγκαθίστανται Έλληνες πρόσφυγες , κυρίως από την Πελοπόννησο και το Αιγαίο μετά την αποτυχία των Ορλωφικών , της επανάστασης δηλαδή εναντίον των Τούρκων στον ελλαδικό χώρο .

Αντίστοιχα και η Οθωμανική Αυτοκρατορία από τις αρχές του 19ου αιώνα βρίσκεται σε σταυροδρόμι ανάμεσα στη συντήρηση ενός αδιέξοδου παρελθόντος και σε μια απόπειρα μεταρρύθμισης που έμεινε στην Ιστορία με το όνομα " Τανζιμάτ " . Οι μεταρρυθμίσεις που εισήγαγε ο σουλτάνος Αβδούλ Μετζίτ και που προκάλεσαν δυσφορία σε όλες τις κοινωνικές τάξεις , βοήθησαν στο να διατηρηθεί η ελληνική συνείδηση . Η καθιέρωση ισότητας στα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις Τούρκων και υποτελών , μουσουλμάνων και αλλοθρήσκων , έδωσε τη δυνατότητα στους ελληνορθόδοξους πληθυσμούς να προαγάγουν την ελληνική παιδεία με στόχο τη διατήρηση της γλώσσας και τη διάδοση της ιδέας για μια ελληνική ευνομούμενη κοινωνία . Αυτό το σύστημα της ουσιαστικής αυτοδιοίκησης , με τη θρησκευτική και πολιτική αυτοτέλεια , είναι φανερό ότι διευκόλυνε τη Οθωμανική Αυτοκρατορία στην είσπραξη των φόρων . Από την άλλη όμως , βοήθησε τον Ελληνισμό στη διατήρησή του , με την " Άπιστη Σμύρνη " να διαθέτει τη μεγαλύτερη ελληνική κοινότητα όλης της Μικρασίας . Σχεδόν πέντε αιώνες βίωσαν οι βαλκανικοί λαοί κάτω από το σύστημα των millet (της κοινότητας , η οποία υπό το θρησκευτικό της ηγέτη που λογοδοτεί απέναντι στην Πύλη , διατηρεί αυθύπαρκτη την πολιτιστική της ιδιαιτερότητα) στην Οθωμανική Αυτοκρατορία . Ένα σύστημα το οποίο εδραίωσε τη πολιτιστική πολυμορφία και τη σχετική αρμονική συμβίωση ενός ποικιλόχρωμου μωσαϊκού από εθνότητες στα Βαλκάνια . Η εθνική αφύπνιση των λαών των Βαλκανίων , που είναι το αποτέλεσμα της επιρροής της Γαλλικής Επανάστασης , όσον αφορά την ιδεολογία του εθνικού κράτους και των δημοκρατικών θεσμών , θα ανατρέψει σε συνδυασμό με τις μεταρρυθμίσεις που αναγκάζεται να προχωρήσει η Πύλη , πιεσμένη από την Δύση , την " ειρηνική " συμβίωση των διαφόρων εθνοτήτων . Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση , μετά την έκδοσή του φερμανιού " Χάτι Χουμαγιούν " , από τον σουλτάνο Αβδούλ Μετζίτ το 1856 , της απαίτησης της βουλγαρικής ιντελιγκέντσιας από την Πύλη " να επιτραπεί στον βουλγαρικό λαό να εκλέξει , χωρίς ανάμειξη των Ελλήνων , έναν πνευματικό και έναν κοσμικό ηγέτη , από τους οποίους ο πρώτος να είναι αρχιεπίσκοπος και ο δεύτερος πολιτικός ηγέτης των Βουλγάρων " . Αυτό το γεγονός αποτελεί μια αιτιώδη συνάφεια και την απαρχή της ελληνοβουλγαρικής εθνικής διαμάχης με όλες τις γνωστές μετέπειτα συνέπειες .

Το 1806 οι Τούρκοι κηρύσσουν το πόλεμο στην Ρωσία (1806 - 1812) . 28 Μαΐου 1812 υπογράφεται η συνθήκη του Βουκουρεστίου μεταξύ Ρωσίας και Τουρκίας . Η Οθωμανική αυτοκρατορία παραχωρεί την Ανατολική Μολδαβία ή Βεσσαραβία .

Αναγνωρίζεται στη Σερβία περιορισμένη αυτονομία υπό την κυριαρχία του σουλτάνου . 1821 Ελληνική Επανάσταση , οι αγώνες για την ανεξαρτησία των Ελλήνων τράβηξαν την προσοχή των μεγάλων δυνάμεων , που μέχρι τότε εκτός από τους φιλέλληνες η Ρωσία σαν κράτος ήταν με το μέρος των Ελλήνων . Η Αυστρία , η Αγγλία και η Γαλλία , πιστές στις πολιτικές τους αρχές έβλεπαν με καχυποψία κάθε προσπάθεια των βαλκανικών εθνών να ελευθερωθούν . Η επιτυχής έκβαση της επανάστασης με τις νέες ισορροπίες που δημιουργούσε τις ανάγκασε να αλλάξουν τη στάση τους . Οι Ρώσοι εισέφεραν θετικά στον αγώνα όπως όταν , διατάχθηκε ο στρατηγός της στρατιάς του Προύθου να τηρήσει ουδετερότητα έναντι των εμπόλεμων (Ελλήνων και Τούρκων) που είχε σαν αποτέλεσμα την ενίσχυση των ελληνικών θέσεων , ενώ στο συνέδριο του Λάμπιαχ (1821) και στο συνέδριο της Βερόνας (1822) τήρησαν αρνητική στάση . Από το 1823 και εξής η Ρωσία δραστηριοποιείται πλέον ενεργώς ("Σχέδιο των τριών τμημάτων , 1824 και " Πρωτόκολλο της Πετρούπολης "). Όταν ο Σουλτάνος αρνήθηκε να τερματίσει τις στρατιωτικές επιχειρήσεις και να χορηγήσει στην Ελλάδα αυτονομία , οι Μεγάλες Δυνάμεις πήραν αποφασιστικά μέτρα . Μετά την αυτοκτονία του Κάσλη (1822) , η Αγγλία μεταβάλλει την εξωτερική πολιτική της με τον Κάνινγκ (1823) , όταν αναγνωρίζει τους Έλληνες ως εμπόλεμους . Η Γαλλία έπραξε το ίδιο μόλις το 1826 . Βέβαια μεγάλο ρόλο για τη μεταβολή αυτή έπαιξαν η δυναμική των γεγονότων στην Ελλάδα και τα αλληλοσυγκρουόμενα συμφέροντα των Μεγάλων Δυνάμεων . 1825 άνοδος στο θρόνο του τσάρου Νικολάου του Α' , κατάργηση του σώματος των γενιτσάρων . 1826 Σύμβαση του Άκκερμαν : παραχωρείται εσωτερική αυτονομία στη Σερβία , αναγνωρίζεται στη Ρωσία το δικαίωμα προστασίας της Μολδαβίας , της Βλαχίας και της Σερβίας . Ναυμαχία του Ναυαρίνου 1827 και συμφωνία του Λονδίνου . Το 1827 μια αγγλική , γαλλική και ρωσική μοίρα 27 πολεμικών πλοίων κατετρόπωσε τον υπέρτερο αριθμητικά τουρκοαιγυπτιακό στόλο στον κόλπο του Ναυαρίνου , από τα 89 πλοία του τουρκοαιγυπτιακού στόλου τα 60 καταστράφηκαν τελείως ενώ τα υπόλοιπα είχαν υποστεί ζημιές (1) ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΘΝΟΥΣ , Εκδοτική Αθηνών τ.ΙΒ' , σελ. 468). Κήρυξη πολέμου της Ρωσίας στην Τουρκία το επόμενο έτος , 1829 Συνθήκη Αδριανουπόλεως , με την Συνθήκη αυτή η Τουρκία αναγνώρισε την Ελλάδα ως αυτόνομη πολιτεία . Πράγματι με τη " Συνθήκη της Αδριανουπόλεως της 14ης Σεπτεμβρίου 1829 ορίζεται ρητώς ότι ο Σουλτάνος προσχωρεί εις τας εν Λονδίνω υπογραφείσας πράξεις της 6 Ιουλίου 1827 και 22 Μαρτίου 1829 " (2) Μ.Θ.Λάσκαρη , Το Ανατολικό ζήτημα 1800-1823 , τ. Α' (1800-1878) , εκδ. Π.Πουρνάρα , Θεσσαλονίκη 1978 , σ.71) . Κατά την διάρκεια αυτού του πολέμου η Αγγλία και η Γαλλία για να αποτρέψουν μια ενδεχόμενη μονόπλευρη επίλυση του Ελληνικού Ζητήματος από τους Ρώσους , συμφώνησαν να σταλεί γαλλικό εκστρατευτικό σώμα στην Πελοπόννησο για να βοηθήσει στην εκκαθάριση της περιοχής από τα υπολείμματα του τουρκο-αιγυπτιακού στρατού . Πράγματι το σώμα αυτό 14.000 ανδρών υπό τον στρατηγό Μαιζόν (Maizon) αποβιβάστηκε στη δυτική Πελοπόννησο τέλη Αυγούστου 1828 . Παράλληλα οι δυο Δυνάμεις συνυπογράφουν με τη Ρωσία το πρωτόκολλο του Λονδίνου που προέβλεπε αναγνώριση αυτόνομου

Ελληνικού κράτους με βόρεια σύνορα τη γραμμή Παγασητικού - Αμβρακικού .

Η προέλαση των Ρώσων ως την Αδριανούπολη έπεισε και την τουρκική πλευρά να αποδεχτεί τα γεγονότα . Το άρθρο 10 της Συνθήκης ορίζει ότι : η Τουρκία αποδέχεται την Ιουλιανή Σύμβαση του Λονδίνου που είχε σαν αποτέλεσμα : αναγνώριση του Ελληνικού Κράτους , έστω αυτόνομου και όχι εντελώς ανεξάρτητου και την " de facto " αναγνώριση του δικαιώματος των Ευρωπαϊκών Δυνάμεων να επεμβαίνουν στα εσωτερικά της Οθωμανικού Κράτους .

Από τις διπλωματικές ζυμώσεις εκείνης της περιόδου δημιουργήθηκε το δικαίωμα των τριών Δυνάμεων να επεμβαίνουν στα εσωτερικά της χώρας και δημιουργήθηκαν επίσης τρία φερόνυμα των Δυνάμεων πολιτικά " κόμματα " , αγγλικό , γαλλικό και ρωσικό . Ο Πόλεμος του Μεχμέτ Αλή της Αιγύπτου εναντίον της Τουρκίας το 1831 - 1833 Νέος πόλεμος το 1839 - 1841 . Το 1840 Η συνθήκη του Λονδίνου είναι η πρώτη πράξη κηδεμονίας της Τουρκίας από την Ευρώπη . Ο τσάρος Νικόλαος το 1853 εισβάλλει στις Παραδουνάβιες Ηγεμονίες . Αγγλογαλλικός στόλος φθάνει στον Ελλήσποντο . Ο σουλτάνος κηρύσσει τον πόλεμο στη Ρωσία . Οι Ρώσοι κτυπούν τον τουρκικό στόλο στη Μαύρη θάλασσα . Αγγλία και Γαλλία μετά την σύναψη συμμαχίας με την Τουρκία , κηρύσσουν τον πόλεμο στη Ρωσία . 1854 - 1856 Κριμαϊκός πόλεμος . Έκδοση του " Χάτι - Χουμαγιούν για την πλήρη ισότητα όλων των υπηκόων του Τουρκικού κράτους 18 Φεβρουαρίου 1856 . Αμέσως μετά 25 Φεβρουαρίου έχουμε το συνέδριο των Παρισίων . Αποχώρηση τουρκικού πληθυσμού από την Σερβία το 1861 , " Το πρώτο μας επηγαν εναντίον της Σερβίας , κ' εκεί εφάνηκε πως η Ρουσσία θέλει το κακό μας . Δεν ηξεύρω τι να εγράφηκεν εις τας εφημερίδας δια τους Τούρκους τότε . Μα εγώ που επολέμησα εις το Αλεξινάτς εκείνο το φθινόπωρο , σε βεβαιώ πως την εκυριεύσαμε την χώρα όλη ακόμη μία φορά , ωσάν να μην ήτο δική μας ! Και όμως τι ωφέλησε ! Ένα παλιόχαρτο του Τσάρου , και ο Σερασκέρης μας επρόσταξε να βγούμε από την Σερβία ! Φτού ! που να τους δώση ο Θεός τον μπελά τους !..." (Π.Μουλάς , Αθήνα 2002 σ.235) . 1862 το πρώτο βουλγαρικό σχέδιο για την ίδρυση ανεξάρτητης Βουλγαρικής Εκκλησίας . Οι Μεγάλες Δυνάμεις και ο σουλτάνος αναγνωρίζουν επίσημα τον Αλέξανδρο Κούζα ως ηγεμόνα του ενιαίου κράτους της Ρουμανίας . Προσπάθεια επαναστάσεως της Βουλγαρίας . Κρητική επανάσταση το 1866 . Μυστική συμμαχία Σερβίας - Μαυροβουνίου . 1867 "Εθνογραφική Έκθεση Μόσχας " ως έκφραση της νέας πολιτικής του Πανσλαβισμού . Το Πατριαρχείο υποβάλλει σχέδιο για την ίδρυση Βουλγαρικής Εξαρχίας , 1868 Αποτυχία εξεγέρσεως στην Βουλγαρία , το Οικουμενικό Πατριαρχείο καταδικάζει την Βουλγαρική Εκκλησία , Βουλγαρικό Σχίσμα (1872) . Απαρχή της μεγάλης Βαλκανικής κρίσης (1875 - 1878) . Άνοδος του Αβδούλ Χαμίτ στο θρόνο της Τουρκίας , ο Μιδάτ πασάς αναλαμβάνει την πρωθυπουργία της χώρας και προκαλεί την έκδοση εκσυγχρονισμένου συντάγματος 1876 , που αποκαθιστά την ισότητα των υπηκόων του Τουρκικού κράτους . Η διάσκεψη της Κωνσταντινουπόλεως μεταξύ των Μεγάλων Δυνάμεων και της Τουρκίας , 1877 ο σουλτάνος Αβδούλ Χαμίτ καταργεί το σύνταγμα λήγει ουσιαστικά η περίοδος του TANZIMAT . Η Ρωσία την ίδια χρονιά κηρύσσει τον πόλεμο στην Τουρκία , Ρουμανία συμμαχεί το 1878 με την Ρωσία για τον πόλεμο κατά

της Τουρκίας , Συνθήκη του Αγίου Στεφάνου μεταξύ Ρωσίας και Τουρκίας . Ίδρυση της Μεγάλης Βουλγαρίας . Από το 1870 ο σουλτάνος ακολουθώντας την πολιτική του " διαίρει και βασίλευε " , με ειδικό φερμάνι αναγνώρισε ανεξάρτητη βουλγαρική εκκλησία , την βουλγαρική εξарχία , που σήμαινε απόσχιση από το Οικουμενικό Πατριαρχείο . Δύο χρόνια αργότερα σύνοδος ορθόδοξων Εκκλησιών υπό το Οικουμενικό Πατριαρχείο κήρυξε την Εξарχία σχισματική και παράνομη . (Ευ.Κωφού " Ο Ελληνισμός κατά την περίοδο 1869 - 1881 , Αθήνα 1981) .

Λίγο αργότερα με τον ρωσοτουρκικό πόλεμο και την συνθήκη του Αγίου Στεφάνου που τον τερμάτισε στις 3 Μαρτίου 1978 , δόθηκε μονομερή λύση στο Μακεδονικό υπέρ των Βουλγάρων , με τη δημιουργία τεράστιου βουλγαρικού κράτους που περιλάμβανε τη Θράκη και τη Μακεδονία μέχρι την Καστοριά . Οι ευρωπαϊκές Δυνάμεις αντέδρασαν ερμηνεύοντας τη λύση αυτή ως προέκταση της Ρωσίας διαμέσου της Βουλγαρίας μέχρι το Αιγαίο , οπότε κινδύνευαν τα δικά τους συμφέροντα . Προκάλεσαν νέα διάσκεψη , το συνέδριο του Βερολίνου , Ιούλιος του 1878 , όπου ακύρωσαν τη συνθήκη Αγίου Στεφάνου η οποία νομικά ουδέποτε ίσχυσε και περιόρισαν την Βουλγαρία ως Ηγεμονία , στην περιοχή από τον Αίμο ως το Δούναβη (χάρτης Αγίου Στεφάνου - Βερολίνου) . Δημιούργησαν μία νέα αυτόνομη οθωμανική επαρχία στα νότια - νοτιοανατολικά του Αίμου , την Ανατολική Ρωμυλία (πεδίο εξελίξεων στο διήγημα του Γ.Βιζυηνού " Μοσκόβ Σελήμ " , όπου οι Ρώσοι με τους Βούλγαρους έρχονται και παρέρχονται δημιουργώντας για τον Έλληνα Βιζυηνό και τον Τούρκο Σελήμ ανάλογα συναισθήματα . " Δεν επέρασε πολύς καιρός , να και η Σερβία σηκώθηκε , να και η Βουλγαρία . Η Βασιλεία προσκάλεσεν εφένδρους . Θυμούμαι πως δεν ήτανε ακόμη η σειρά μου ' μά όταν έμαθα πως ετοιμάζεται και η Ρουσσία , δεν περίμενα σειρά , δεν εσυλλογίσθηκα , δεν άκουσα κανέναν . Το ξεύρεις ότι αρχιεχθρος του έθνους μας λογίζεται ο Ρούσσος ... " (Π.Μουλάς , Αθήνα , 2002 σ.234).

Τέλος αποφάσισαν οι ευρωπαϊκές Δυνάμεις να παραχωρηθεί στην Ελλάδα η περιοχή της Θεσσαλίας και Άρτας , απόφαση που πραγματοποιήθηκε το 1881 .(Ε.Κωφός , 1975 σ.185).

Η ρύθμιση αυτή έφερε τα τότε βόρεια σύνορα του ελληνικού κράτους σε άμεση γειτνίαση με τη Μακεδονία και ήταν μία ευνοϊκή ρύθμιση για τις περαιτέρω εξελίξεις . Γιατί μέσα στην αλύτρωτη ακόμη Μακεδονία η αντιπαράθεση Ελλήνων - Βουλγάρων (κυρίως στη μεσαία ζώνη) έμελλε να πάρει σκληρή μορφή . Οι Βούλγαροι επιχείρησαν να προσελκύσουν χριστιανικούς πληθυσμούς στην Εξарχία υπολογίζοντας ότι η εκκλησιαστική ένταξη θα ήταν προστάδιο για εθνικό προσηλυτισμό . Προς την ίδια κατεύθυνση κινήθηκαν με την ίδρυση βουλγαρικών σχολείων . Στις προσπάθειες τους αυτές συνάντησαν την αντίσταση του πληθυσμού όχι μόνο των ελληνοφώνων αλλά και των βλαχοφώνων και σλαβοφώνων χριστιανών που είχαν ζήσει αιώνες υπό την δικαιοδοσία του Πατριαρχείου , έτσι άρχισαν να οργανώνουν ένοπλα τμήματα για να σύρουν βία τον πληθυσμό υπέρ των βουλγαρικών απόψεων (Ι.Κολιόπουλος 1985 σελ.502).

Επίσης το 1878 έχουμε την συνθήκη της Τουρκίας με την Αγγλία και παραχώρηση της διοίκησης της Κύπρου στους Άγγλους .

Συνέδριο του Βερολίνου , το ίδιο έτος όπου : η Σερβία , το Μαυροβούνιο , η Ρουμανία αναγνωρίζονται ως ανεξάρτητα κράτη , η Βουλγαρία γίνεται ηγεμονία υποτελής στους Τούρκους , και η Ανατολική Ρωμυλία γίνεται αυτόνομη επαρχία . Το 1885 η Βουλγαρία προσαρτά πραξικοπηματικά την Ανατολική Ρωμυλία .

Τέλος το 1897 κλείνει ο 19ος αιώνας με τον Ελληνοτουρκικό πόλεμο υπό την σκιά του " δυστυχώς επτωχεύσαμεν " του Τρικούπη , και την επιβολή του Διεθνούς Οικονομικού Ελέγχου στην καθημαγμένη χώρα μας .

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Αυτό ήταν ένα ιστορικό κυρίως σχεδιάσμα της περιόδου που έζησε και έγραψε ο Γεώργιος Βιζυηνός, στο τελευταίο περίπου τέταρτο του 19ου αιώνα, καθώς και ο ήρωας του έργου του, Μοσκόβ Σελήμ. Μπορούμε να δούμε, γι' αυτό άλλωστε έκανα αναφορά στην ίδρυση της Οδησός από τους Ρώσους, την ανάπτυξη της Σμύρνης της Κωνσταντινούπολης, ή της Θεσσαλονίκης, οι οποίες έσφυζαν από τους ελληνικούς πληθυσμούς αλλά και την ιδιαίτερα αναπτυγμένη κουλτούρα πλούτο και ελληνική συνείδηση που είχαν μέσα από έναν έντονο κοσμοπολιτισμό. Ο Βιζυηνός βίωνε την Ελληνικότητα του μέσα από " άλλες " αναφορές απ' ότι οι πατριώτες του στην ελεύθερη Ελλάδα. Η Ευρωπαϊκή παιδεία του και η κριτική του σκέψη δεν τον εμπόδιζε να στοχάζεται με διευρυμένους ορίζοντες πέρα από μικρόνοες αντιλήψεις και στερεότυπες εκφράσεις που διατηρούσε η τότε " επαρχιώτικη " Αθήνα, όπως ο Καβάφης μερικές δεκαετίες αργότερα προερχόμενος από μια " άλλη " Ελλάδα, την Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου, " δίδαξε " τους Νεοέλληνες πως είναι ακόμη ζωντανή η γλώσσα και η σκέψη των Ελλήνων. Έτσι μπορούμε να καταλάβουμε ότι στο έργο του ο Βιζυηνός μπορεί να περιλαμβάνει ένα πλήθος από λαογραφικά στοιχεία αλλά βρίσκεται πολύ μακριά από τους απλοϊκούς ηθογράφους της γενιάς και της εποχής του που περιγράφουν και παρουσιάζουν τις εμπειρίες και τις μνήμες τους κατά τις εντολές του Ν.Γ.Πολίτη χωρίς να ξέρουν γιατί. Ως ένα βαθμό δεν ανήκει καν στη γενιά του 1880. Η μοίρα του είναι διαφορετική, μοναχική, παραμυθένια. " Καρβουνασβεστάδων ρίζα ", όπως καυχιέται ο ίδιος, ή ακόμη

από πάππον ασβεστά
κι από κύρη καρβουνάρη !

που έχει ζήσει όμως τουλάχιστον μια δεκαετία με υποτροφίες του Ζαρίφη τη ζωή των μεγάλων πνευματικών κέντρων της Ευρώπης και των μεγάλων ταξιδιών, κυρίως των γερμανικών πανεπιστημίων της γλωσσομάθειας, των βιβλιοθηκών και των ακριβών εκδόσεων. Δεν είναι ο " αφελής παραμυθός " που ανασκαλεύει τα μεταλλεύματα της μνήμης του, χωρίς να γνωρίζει την αξία τους και το βάθος τους. Είναι ο λόγος που παρακολούθησε από κοντά στο εξωτερικό την πορεία του θετικισμού ή του νατουραλισμού, την εξέλιξη της πειραματικής ψυχολογίας, της αισθητικής, κάνοντας εξαιρετικές σπουδές του στη φιλοσοφία κοντά στους διαπρεπέστερους δασκάλους της εποχής του, όπως ήταν ο Rudolf Hermann Lotze (1817 - 1881) στην Γοτίγγη, ο Wilhelm Wundt (1832 - 1920) στη Λειψία και ο Eduard Zeller (1814 - 1908) στο Βερολίνο, όπου έγραψε και τη διδακτορική διατριβή του " Η φιλοσοφία του καλού παρά Πλωτίνω ", συμμετείχε επίσης στις θεωρητικές συζητήσεις για την παράδοση, ακόμη και την έκρηξη της μεγαλοφυίας του Ίψεν.

Δυστυχώς ο μύθος του επιμένει ως σήμερα πεισματικά στο απλοϊκό χωριατόπουλο της Βιζώς , αλλά και στον παραγνωρισμένο επιστήμονα που έζησε αγνοημένος στην Αθήνα μετά το 1884 , όπου έχασε τα λογικά του .(Π.Μουλάς 2002 σελ νζ') .

Ο Βιζυηνός όμως έχει ζήσει το ευρωπαϊκό κλίμα του τελευταίου τετάρτου του 19ου αιώνα και έχει παρακολουθήσει τη μεγάλη στροφή από το μυθιστόρημα το ρομαντικό προς το κοινωνικό και ψυχογραφικό . Θεμελιώνει τη διηγηματογραφική του παραγωγή χωρίς κανένα νεοελληνικό πρότυπο αφού δεν συναντά σχεδόν καμία παράδοση στον νεοελληνικό χώρο της εποχής του , για να την πλουτίσει με τη δική του προσωπικότητα . Έτσι αισθάνεται ότι πρέπει ν' αρχίσει από την " αρχή " με τις δικές του " αποσκευές " από τον διάσπαρτη ελληνική παράδοση που έχει βιώσει στην Θράκη , στην Κωνσταντινούπολη , την Κύπρο , την Ευρώπη αλλά και στον κόσμο ολόκληρο . Έχει νιώσει ότι μια νέα τέχνη πλάθεται γύρω του όπου η εξωτερική περιπέτεια δεν " παίζει " τον πρώτο ρόλο , αλλά γίνεται το υπόβαθρο για να αναδειχτεί " πρωταγωνιστής " ο άνθρωπος . " Εκείνο που περισσότερο πρέπει , νομίζω να μας ξαφνιάζει στον διηγηματογράφο Βιζυηνό είναι η δύναμή του , η πολύπλευρη ικανότητα του να δίνει ανθρώπους " . (Ι.Μ.Παναγιωτόπουλος , Αθήναι 1954 σελ.27-29) . Ο Μοσκόβ Σελήμ είναι κι' αυτός με τον τρόπο του ένας " κοσμοπολίτης " Τούρκος , που δεν διστάζει μέσα από τον λόγο του Βιζυηνού να κρίνει και να παραπονεθεί για την συμπεριφορά της πατρίδας του , μίας πατρίδας όμως που παραπαίει αντίστοιχα , ανάμεσα στην Υψηλή Πύλη και την χαμηλή πόρτα του κατακερματισμού της .

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΔΙΑΦΩΤΙΣΜΟΣ

(1669 - 1820)

ΚΙΟΥΤΣΟΥΚ ΚΑΪΝΑΡΤΖΗ 1669-1774 , ανάληψη προστασίας χριστιανικών πληθυσμών από τη Ρωσία , στις τουρκοκρατούμενες περιοχές .
Α' ΠΕΡΙΟΔΟΣ .

Β' ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1774 - 1820 .

ΠΟΥΣΚΙΝ ΝΤΟΣΤΟΓΙΕΦΣΚΙ

ΡΩΣΙΚΗ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΤΗΤΑ

ΣΛΑΒΟΦΙΛΟΙ ΔΥΤΙΚΙΣΤΕΣ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΡΗΤΟΡΙΚΗ . ΒΕΝΕΤΟΚΡΑΤΟΥΜΕΝΟΣ
ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ : ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΙ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ
ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ ΣΚΟΥΦΟΣ ---- ΗΛΙΑΣ ΜΗΝΙΑΤΗΣ

ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟ ΦΑΝΑΡΙΩΤΕΣ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΟΥΜΕΝΟΣ
ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ , ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΣΤΙΣ ΠΑΡΑΔΟΥΝΑΒΙΕΣ
ΧΩΡΕΣ .

ΚΟΣΜΑΣ Ο ΑΙΤΩΛΟΣ . ΛΑΪΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

ΕΥΓΕΝΙΟΣ ΒΟΥΛΓΑΡΗΣ - ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΘΕΟΤΟΚΗΣ
ΚΕΡΚΥΡΑ:ΡΗΤΟΡΙΚΗ .

ΝΕΟΦΥΤΟΣ ΔΟΥΚΑΣ , ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΚΟΔΡΙΚΑΣ ΚΑΙ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ
ΠΑΡΙΟΣ : ΑΡΧΑΪΣΤΕΣ .

ΙΩΣΗΠΟΣ ΜΟΙΣΙΟΔΑΚΑΣ , ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΚΑΤΑΡΤΖΗΣ :
ΔΗΜΟΤΙΚΙΣΤΕΣ
ΚΥΚΛΟΣ ΚΑΤΑΡΤΖΗΣ : ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΑΣ ΚΑΙ ΔΑΝΙΗΛ
ΦΙΛΙΠΠΙΔΗΣ

Μαθητής του Καταρτζή ήταν και ο Ρήγας Βελεστινλής .

1806 ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΝΟΜΑΡΧΙΑ ...

Στον ίδιο κύκλο (δημοτικιστές , Καταρτζής) : Αθανάσιος Χριστόπουλος
Καστοριά και ο Βηλαράς . Πρόδρομοι του Δ . ΣΟΛΩΜΟΥ .
Προσωλομικοί ποιητές , ΕΠΤΑΝΗΣΑ , Αντώνιος Μαρτέλαος .

Κορυφαίος εκπρόσωπος του Νεοελληνικού Διαφωτισμού
ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΣ ΚΟΡΑΗΣ

ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΔΙΑΜΑΧΗ : ΜΕΣΗ ΟΔΟ , Επιδίωξη " καλλωπισμού " της
λαϊκής γλώσσας .

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΑ ΚΙΝΗΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

I. ΔΙΑΦΩΤΙΣΜΟΣ

Ευρωπαϊκός διαφωτισμός . Νεοελληνικός Διαφωτισμός . Ρήγας " Σχολεῖον των ντελικάτων εραστών " .

II . ΚΛΑΣΙΚΙΣΜΟΣ

Γαλλικός κλασικισμός . Ο κλασικισμός μέσα στο πλαίσιο του νεοελληνικού διαφωτισμού . Φαναριώτες . Ο νεοκλασικισμός μέσα στο πλαίσιο του νεοελληνικού κράτους . Το πέρασμα από τον κλασικισμό στο ρομαντισμό . Η περίπτωση του Ανδρέα Κάλβου .

III. Ρομαντισμός

Το ρομαντικό κίνημα στην Ευρώπη . Το πνεύμα και η νοοτροπία του ρομαντικού ανθρώπου . Η στροφή προς την ιστορία . Διονύσιος Σολωμός : Λάμπρος , Ελεύθεροι Πολιορκημένοι . Ο ρομαντισμός της αθηναϊκής σχολής : Π. Σούτσος . Α.Ρ.Ραγκαβής . Δημοσθένης Βαλαβάνης .

Ο ρομαντισμός στην πεζογραφία . Ιστορικό μυθιστόρημα . Στέφανος Ξένος , " Η ηρώς της ελληνικής επανάστασεως " , Εμμ. Ροΐδης " Πάπισσα Ιωάννα " .

IV. Ρεαλισμός - Νατουραλισμός

Η ανάπτυξη του μυθιστορήματος στην Ευρώπη . Ηθογραφία . Σχέση ηθογραφίας - ρεαλισμού . Το ηθογραφικό διήγημα : Γ . Βιζυηνός . Α. Παπαδιαμάντης . Α. Καρκαβίτσας .

V . Συμβολισμός

Γαλλικός συμβολισμός . Ο συμβολισμός των Κ. Παλαμά , Κ. Χατζόπουλο , Α.Πορφύρα .

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ 19ου ΑΙΩΝΑ

ΠΡΟΤΕΙΝΕΙ Ο ΜΑΝΟΛΗΣ
ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΚΗΣ

*Ο Μανόλης Αναγνωστάκης είναι ποιητής και
κριτικός λογοτεχνίας.*

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ

Ο ζωγράφος, 1842

ΠΑΥΛΟΣ ΚΑΛΛΙΓΑΣ

Θάνος Βλέκας, 1855

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΡΟΪΔΗΣ

Η Πάπισσα Ιωάννα, 1866

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΒΙΖΥΗΝΟΣ

Διηγήματα, 1883-84

ΜΙΧΑΗΛ ΜΗΤΣΑΚΗΣ

Πεζογραφήματα, 1885-96

ΓΙΑΝΝΗΣ ΨΥΧΑΡΗΣ

Το ταξίδι μου, 1888

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

Η φόνισσα, 1903

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΝΔΥΛΑΚΗΣ

Ο πατούχας, 1916

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

Φθινόπωρο, 1917

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΘΕΟΤΟΚΗΣ

Κατάδικος, 1919

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ 19ου ΑΙΩΝΑ

Για τον αναγνώστη των Βιβλιογραφικών Προτάσεων με θέμα « Ελληνική πεζογραφία του 19ου αιώνα », που ακολουθούν, θα ήταν ίσως απαραίτητες δύο διευκρινίσεις.

Πρώτον, επειδή τα συγκεκριμένα κείμενα υπάρχουν σε πολλές εκδόσεις -σχολιασμένες ή ασχολίαστες, λιγότερο ή περισσότερο έγκυρες- αποφεύγεται η αναφορά σε εκδότη και παρατίθεται μόνο η χρονολογία της πρώτης δημοσίευσης.

Δεύτερον, ο τίτλος κάτω από τον οποίο συγκεντρώνονται τα 10 βιβλία που ακολουθούν θα έπρεπε ίσως να είναι « Ελληνική πεζογραφία του 19ου και των αρχών του 20ού αιώνα », αφού ορισμένα από τα προτεινόμενα κείμενα κυκλοφόρησαν τα πρώτα χρόνια του 20ού αιώνα. Ωστόσο, προτιμήθηκε ο πιο ευσύνοπτος και λειτουργικός τίτλος « Ελληνική πεζογραφία του 19ου αιώνα », με βάση τελικά το κριτήριο ότι οι συγγραφείς που επιλέγονται γεννήθηκαν τον 19ο αιώνα, στον οποίο έζησαν κυρίως -με ακραία χρονολογικά όρια τον Γρηγόριο Παλαιολόγο, γεννημένο το 1794 και τους Γιάννη Κονδυλάκη, Κωνσταντίνο Θεοτόκη, Κωνσταντίνο Χατζόπουλο και Γιάννη Ψυχάρη, που πέθαναν στη δεκαετία του 1920.

- 45 -

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ

Ο ζωγράφος, 1842

Την κοινωνία της εποχής του ζωγραφίζει ο Γρηγόριος Παλαιολόγος -συμβολικός ο τίτλος του βιβλίου του. Με το ίδιο χιούμορ που διαποτίζει και τον *Πολυπαθή*, το πρώτο του μυθιστόρημα, με την ίδια διεισδυτική και αμείλικτη ματιά, έχοντας πικρή γνώση των ατελειών, της ανωριμότητας, αλλά και των γελοιοτήτων, που χαρακτηρίζουν τη νεαρή αστική τάξη των Οθωνικών χρόνων.

Σε γλώσσα στρωτή, απαλλαγμένη από κάθε ακρότητα (« προτιμώ το εύληπτον και γλαφυρόν ύφος από το πεφυσημένον και δυσκατάληπτον, καθώς και τας απλάς και κομψάς από τας υψηλάς και νεφώδεις ιδέας »), προκλητικά ξένος προς τον ψευτορομαντισμό και τις ρητορείες της εποχής του - ακόμα και στις μελοδραματικές του « στιγμές » φαίνεται μάλλον να αποσκοπεί στη διακωμώδηση-, ιοβόλος όσο και μεγάθυμος, ο Γρηγόριος Παλαιολόγος (1794-1844) εγκαθίσταται στο νεότευκτο αστικό σπίτι και ζωγραφίζει, με τρόπο σπαρταριστό, ήθη και έθιμα, ερωτικές συμπεριφορές (κατά προτίμηση!), μαϊμουδισμούς ξένων προτύπων, την κομματική διαφθορά και τη συναλλαγή, τη μάστιγα της προγονοπληξίας, την « ιερότητα » της ελληνικής οικογένειας.

Μπροστά στη δροσερότητα της αφήγησης, πρόθυμα ο σημερινός αναγνώστης θα συγχωρήσει κάποιες υπέρ το δέον μακροσκελείς και φλύαρες περιγραφές, κάποια « διδακτική » πρόθεση που παρασύρει τον συγγραφέα, κάποιες αδικαιώτες ταυτολογίες.

ΠΑΥΛΟΣ ΚΑΛΛΙΓΑΣ

Θάνος Βλέκας, 1855

Σημαντική μορφή της κοινωνικής, επιστημονικής και πολιτικής ζωής της εποχής του (πανεπιστημιακός δάσκαλος, διοικητής της Εθνικής Τράπεζας, επανειλημμένα υπουργός) ο Παύλος Καλλιγας (1814-1896) κατέχει σημαντική θέση στην πεζογραφική μας παράδοση.

Το μοναδικό λογοτεχνικό του πάρεργο, ο *Θάνος Βλέκας*, αποτελεί αδιαφιλονίκητα το πρώτο νεοελληνικό μυθιστόρημα, στηριγμένο στην ντόπια πραγματικότητα, ιδωμένη με διεισδυτική και αμείλικτη ματιά, χωρίς γλυκερούς εξωραϊσμούς και ρομαντικές κενολογίες.

Με όλα τα -για τα σημερινά μέτρα- συνθετικά μειονεκτήματά του, τον ερασιτεχνισμό της γραφής του, και ιδίως τη γλωσσική του δυσκαμψία, ο *Θάνος Βλέκας* παραμένει αληθινά πρωτοποριακό μυθιστόρημα στην « έρημη χώρα » του πεζογραφικού λόγου της εποχής.

Μυθιστόρημα « με θέση », όπως θα λέγαμε ίσως σήμερα, γραμμένο περισσότερο με πρόθεση κριτικής και στηλίτευσης των κακώς κειμένων και λιγότερο -ή και διόλου- από ανάγκη

καλλιτεχνικής έκφρασης, είναι παράλληλα πολύτιμη μελέτη κοινωνικών ηθών και συμπεριφορών της πρώτης δεκαετίας του ελεύθερου ελληνικού κράτους, χωρίς οίκτο και με πολλή πικρία.

Ο *Θάναος Βλέκας* δημοσιεύτηκε για πρώτη φορά σε συνέχειες, στο περιοδικό *Πανδώρα*, το 1855.

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΡΟΪΔΗΣ

Η Πάπισσα Ιωάννα, 1866

Η *Πάπισσα Ιωάννα* είναι χωρίς αμφιβολία το πιο πολυδιαβασμένο και συζητημένο βιβλίο της ελληνικής γραμματολογίας.

Ακόμη και σήμερα κεντρίζει το ενδιαφέρον του αναγνώστη. όχι βέβαια για τις σκανδαλιστικές του πλευρές, που τόσο θορύβησαν την κοινωνία της εποχής του, αλλά κυρίως ως δείγμα γραφής, που ξαφνιάζει για την πρωτοτυπία του, το σπινθηροβόλο του πνεύμα, την ευρηματικότητα του ύφους του.

Γραμμένο και τυπωμένο στα 1866, όταν ο Εμμανουήλ Ροΐδης ήταν μόλις 30 ετών, γνώρισε αμέσως εκπληκτική επιτυχία (« δεν έμεινε σχεδόν άνθρωπος που να μην το διάβασε »), γεγονός στο οποίο συνετέλεσε ασφαλώς και ο αφορισμός του από την Εκκλησία. Εξακολουθεί να θεωρείται το περισσότερο αντιπροσωπευτικό (οπωσδήποτε το πιο γνωστό) έργο του συγγραφέα, μολοντί μεταγενέστερα γραπτά αναδεικνύουν στο έπακρο τις αρετές και τη μοναδική ιδιοτυπία του θρυλικού πια « ροΐδειου ύφους ».

Η *Πάπισσα Ιωάννα* είναι το μοναδικό μυθιστόρημα (« μεσαιωνική μελέτη », τη θέλει ο ίδιος) που έγραψε ο Ροΐδης (1836-1904).

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΒΙΖΥΗΝΟΣ

Διηγήματα, 1883-84

Χωρίς αξία λόγου πρότυπα και χωρίς οδηγούς στον ελληνικό χώρο, ο Γ. Βιζυηνός με τα έξι όλα κι όλα διηγήματά του (*Το αμάρτημα της μητρός μου*, *Ποίος ήτο ο φονεύς του αδελφού μου*, *Μεταξύ Πειραιώς και Νεαπόλεως*, *Αι συνέπειαι της παλαιάς ιστορίας*, *Το μόνον της ζωής του ταξίδιον*, *Ο Μοσκώβ-Σελήμ*, δημοσιευμένα σε δύο χρόνια, 1883-84) γίνεται ο ίδιος πρότυπο και οδηγός για το δρόμο που, υποχρεωτικά πια, έπρεπε να βαδίσει η ελληνική πεζογραφία: από τη θεματογραφία στην ουσία.

Με τον Βιζυηνό (1849-1896) σημαδεύεται το τέλος της προϊστορίας του ελληνικού διηγήματος? η αποφασιστική στροφή από τη συμβατική και επίπεδη αφήγηση στην ανίχνευση της εσωτερικής περιπέτειας του ανθρώπου.

Την « αυτοβιογραφία» του ουσιαστικά (αλλά με πόση διακριτικότητα...) συνθέτει ο Βιζυηνός, επιχειρώντας να εισδύσει στα άδυτα της ψυχικής τοπογραφίας, να αναδείξει την πολυπλοκότητα της ανθρώπινης συνείδησης.

« Πνοή ιδιοφυΐας» διαπερνά το έργο του, το σύντομο και τόσο προκλητικά αγνοημένο από τους συγκαίρινούς του, που η τραγική μοίρα δεν άφησε να ολοκληρωθεί.

ΜΙΧΑΗΛ ΜΗΤΣΑΚΗΣ

Πεζογραφήματα, 1885-96

Αν ο κανόνας είναι ο χρόνος να λειτουργεί αρνητικά για τους περισσότερους συγγραφείς και το έργο τους, η λαμπρή εξαίρεση του Μιχαήλ Μητσάκη (1868-1916) έρχεται να διαψεύσει -ή να επιβεβαιώσει- τον κανόνα.

Απαράμιλλος στυλίστας, οξύς παρατηρητής της ζωής, γλωσσικά και κοινωνικά απροσάρμοστος, με προδρομικά στίγματα μιας νέας γραφής, προσφέρεται σήμερα σε μια καινούρια ανάγνωση, σχεδόν αποκαλυπτική από ορισμένες πλευρές.

Ασφαλώς η εκρηκτική παρουσία του Μητσάκη δεν άφησε αδιάφορους τους συγκαίρινούς του και γνώρισε θερμά εγκώμια (« Κάλβο του πεζού λόγου», τον αποκάλεσε ο Παλαμάς). Ωστόσο, ο σημερινός αναγνώστης “ανακαλύπτει” έναν άλλο συγγραφέα, που κατορθώνει να ξεπεράσει σε πολλά τα συμβατικά μέτρα της εποχής του και να φτάσει ως εμάς, διεκδικώντας μια από τις πρώτες θέσεις στην πεζογραφία μας -και όχι μόνο την παραδοσιακή.

Ο Μιχαήλ Μητσάκης συνεργάστηκε με αρκετές εφημερίδες και περιοδικά της περιόδου 1885-96, όπου και βρίσκεται διάσπαρτο το συγγραφικό του έργο. Το 1896 αρρώστησε και σταμάτησε κάθε δημιουργική δραστηριότητα. Πέθανε στο Δρομοκαΐτειο, τον Ιούνιο του 1916.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΨΥΧΑΡΗΣ

Το ταξίδι μου, 1888

« Όποιος με διαβάση θα καταλάβη με τι σκοπό έγραψα το *Ταξίδι μου*. Γλώσσα και πατρίδα είναι το ίδιο. Να πολεμά κανείς για την πατρίδα του ή για την εθνικήν του γλώσσα, ένας είναι ο αγώνας. Πάντα αμύνεται περί πάτρης», έγραφε ο Ψυχάρης.

Βιβλίο-σταθμός *Το Ταξίδι μου*. Εκτός από την τεράστια ιστορική σημασία του στη διαμόρφωση της γλωσσικής μας πραγματικότητας, περικλείει και λογοτεχνικές αρετές όχι τυχαίες (« Το βιβλίο μου δεν είναι άλλο παρά φαντασία και ποίηση» !). Σε μια σημερινή ανάγνωση, απροκάλυπτη,

αυτονομημένη από τις εντάσεις του παρελθόντος, οι αρετές αυτές μπορούν να αναδειχτούν και να εκτιμηθούν.

« Θέλω να γίνω ένας Γκαίτε ή ένα τίποτα ». Να τι φιλοδοξούσε από πολύ νέος ο Γιάννης Ψυχάρης (1854-1929), και η φιλοδοξία του αυτή δεν τον εγκατέλειψε ως την τελευταία του πνοή.

Μολαταύτα, φαίνεται πως το *Ταξίδι μου* παραμένει οριακό κείμενο, που έκτοτε δεν ξεπεράστηκε, παρά την πληθωρική και εκτεταμένη σε όλους τους δυνατούς χώρους (από την ποίηση ως το διήγημα και από το θέατρο ως το μυθιστόρημα) παραγωγή του συγγραφέα του.

« Μέσα στο *Ταξίδι μου* », έγραφε ο Δ. Γληνός το 1930, « είναι όλος ο Ψυχάρης, ο επιστήμονας, ο λογοτέχνης, ο κριτικός, ο ποιητής, ο άνθρωπος. Είναι το έργο του. Μπορούσε και να πεθάνει ύστερα από αυτό, χωρίς να χάσει τίποτα από τον ιστορικό του ρόλο. Όλες οι ικανότητες του Ψυχάρη συντρέξανε για να συνθέσει μεμιάς ολάκερο το έργο της ζωής του ».

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

Η φόνισσα, 1903

Αυτόκλητη τιμωρός της κοινωνικής αδικίας, διεστραμμένη εγκληματική φύση, αντάρτισσα οργισμένη απέναντι στον Θεό; Τι είναι εντέλει η Φραγκογιαννού, η φόνισσα του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη (1851-1911);

Συμπάσχει με το θύμα ή με το θύτη ο συγγραφέας; Ταυτίζεται « ιδεολογικά » με την ηρωίδα του; Προβληματίζεται, όπως ο Ντοστογιέφσκι, με το Κακό, με την άβυσσο της ανθρώπινης ύπαρξης; Όλα αυτά βέβαια -κάτι που δεν πρέπει να το ξεχνά ο αναγνώστης- από την αμετακίνητη σκοπιά του πιστού της Ορθοδοξίας.

Η *Φόνισσα*, το πιο γνωστό και για πολλούς το κορυφαίο έργο του μεγάλου Σκιαθίτη, προκάλεσε τόσες αντιλεγόμενες ερμηνείες και τόσες συζητήσεις, που δεν έχουν κοπάσει ως τις μέρες μας - ένδειξη οπωσδήποτε της πνευματικής αντοχής της στη διαδρομή του χρόνου.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΝΔΥΛΑΚΗΣ

Ο πατούχας, 1916

Ξεπερνώντας το ηθογραφικό πλαίσιο, που προσφέρεται για να τροφοδοτήσει τη νοσταλγική μνήμη του συγγραφέα, ο Ιωάννης Κονδυλάκης (1861-1920) πλάθει με τον *Πατούχα* του έναν ανθρώπινο τύπο, με διαστάσεις μονιμότερες και αναγνωρίσιμες σε όλους τους χώρους της κοινωνικής ζωής.

Ο πρωτόγονος έφηβος με τις αχαλίνωτες ορμές, την αθωότητα του πρωτόπλαστου και την πονηράδα του αγριμιού, δεν παραμένει φοκλορική φιγούρα. Χάρη στο καταλυτικό χιούμορ του Κονδυλάκη,

την ψυχογραφική του δεινότητα και τη δροσιά της ποίησής του, ξεφεύγει από τις σελίδες του βιβλίου και ζει δίπλα μας, γενιές ολόκληρες, σπαρταριστός, αληθινός, οικείος.

« Σπάνιον φαινόμενον έλληνος λογοτέχνου ο οποίος γράφει επειδή έχει κάτι θετικόν και ωρισμένον να είπη» (Φ. Πολίτης), ο Κονδυλάκης, με το υποδειγματικά λιτό και ανεπανάληπτο ύφος του, κληροδότησε στην πεζογραφία μας με τον *Πατούχα* ένα από τα πιο στέρεα « κλασικά» της έργα.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

Φθινόπωρο, 1917

Έργο της ωριμότητας του Κωνσταντίνου Χατζόπουλου (1868-1920), το *Φθινόπωρο* παραμένει σταθμός στην πεζογραφική μας παράδοση, καθώς η ρομαντική ανεδαφικότητα, η ηθογραφία και ο ρεαλισμός κάλυπταν μέχρι τότε αδιαφιλονίκητα τον ζωτικό της χώρο.

« Το πρώτο και μοναδικό μέχρι στιγμής συμβολιστικό μας μυθιστόρημα», όπως έγραφε ο Τέλλος Άγρας το 1935, ξένο προς τα αφηγηματικά πρότυπα της εποχής, έρχεται να μεταγγίσει στην πεζογραφία μας την ποιητική ρευστότητα στη θέση της « πλοκής», να διαποτίσει με την υπαινικτικότητα των εσωτερικών καταστάσεων την εξελικτική δράση, να μεταβάλει τα αυστηρά περιγράμματα σε ατμοσφαιρικά τοπία, όπου τον πρώτο λόγο έχουν η υποβολή και η γοητεία της αοριστίας.

Ήδη το 1920, ο Κ. Ουράνης επισήμαινε: « Ήτο ένας από τους πρώτους λογίους, που έφεραν την πνευματικήν επανάστασιν εις τον τόπο μας, που ωρθώθηκαν κατά του σχολαστικισμού και της ρομαντικής κοινολογίας και που εισήγαγαν εις αυτόν την πολιτισμένην σκέψιν και την νεωτέραν διανόησιν και διατύπωσιν. Ο Χατζόπουλος εστάθη (...) η πνευματική γέφυρα από την οποίαν το σύγχρονο ευρωπαϊκό πνεύμα επέρασεν διά να έλθει εις την Ελλάδα των δασκάλων και της λιμναζούσης σκέψεως» .

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΘΕΟΤΟΚΗΣ

Κατάδικος, 1919

Σε όλο το πεζογραφικό έργο του Κωνσταντίνου Θεοτόκη (1872-1923), ο Τουρκόγιαννος (ο *Κατάδικος*) είναι ένας ξεχωριστός τύπος, μιας πραγματικότητας σχεδόν εκτός κόσμου. Αν ο τίτλος έχει βαθύτερη συμβολική σημασία (πιστεύουμε πως δεν είναι τυχαία η παράλειψη του άρθρου), η βαριά απαισιοδοξία που διαπνέει όλο το βιβλίο δεν απορρέει από ηθικούς, κοινωνικούς ή άλλους νόμους, αλλά μοιάζει σαν μοιραία άνωθεν επιλογή, που σφραγίζει άτομα που δεν ανήκουν στην καθημερινότητα και δεν γίνονται κατανοητά στην τρέχουσα αντίληψη. Η βιοθεωρία του Τουρκόγιαννου (αν μπορούμε να μιλάμε για « βιοθεωρία») εκφράζεται ως η ηθική της πλήρους αυταπάρνησης, της άρνησης κάθε εγκόσμιας χαράς. είναι η απέραντη χωρίς αντίκρισμα καλοσύνη, η

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ 19ου ΑΙΩΝΑ

θυσία χωρίς ανταπόδοση, η απόλυτη εγγαρτέρηση, η παθητικότητα -στοιχεία που ανακαλούν δίκαια ντοστογιεφσκικές, και κυρίως τολστοϊκές, αντιλήψεις της « μη αντίστασης» .

Ο *Κατάδικος*, σημειώνει ο Γιάννης Δάλλας, « είναι ένα πεζογράφημα της δημιουργικής, όχι ψυχολογίας, αλλά φαντασίας. Για έναν συγγραφέα που ασκήθηκε επίμονα στην αναπαραστατική πεζογραφία που αντιγράφει τη ζωή, η απόκλιση αυτή προς μιαν ιδεατή πραγματικότητα υπήρξε η απρόβλεπτη και κορυφαία επιτυχία και δικαίωσή του» .

ΚΥΡΙΟΤΕΡΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

" Νεοελληνικά Διηγήματα " Γ. Μ. Βιζυηνός
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ Παν. Μουλλάς
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΣΤΙΑ: Νέα Ελληνική Βιβλιοθήκη .
Αθήνα 2002 .

" ΟΙ ΜΥΘΟΙ ΤΗΣ ΖΩΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ ΤΟΥ Γ. ΒΙΖΥΗΝΟΥ "
Βαγγέλης Αθανασόπουλος
Δοκιμές ερμηνείας και κριτικής , Δ'
Εκδόσεις Καρδαμίτσα 1996 .

" ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΕΣ ΑΝΑΓΝΩΣΕΙΣ "
ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΡΟΖΑΝΗΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ
ΑΘΗΝΑ 1997

" ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΒΙΖΥΗΝΟΣ - ΜΕΤΑΞΥ ΦΑΝΤΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΜΝΗΜΗΣ "
ΜΙΧΑΗΛΗΣ ΧΡΥΣΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ " ΕΣΤΙΑΣ "
ΑΘΗΝΑ 1994

" Παλαιότεροι Πεζογράφοι "
ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΣΑΧΙΝΗΣ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ " ΕΣΤΙΑΣ "
ΑΘΗΝΑ 1982

" ΘΕΜΑΤΑ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ "
(18ος - 20ος αιώνας)
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΝΤ. Ν. ΣΑΚΚΟΥΛΑ

" ΟΙ ΒΑΛΚΑΝΙΚΟΙ ΛΑΟΙ "

(Από την τουρκική κατάκτηση στην εθνική αποκατάσταση 14ος - 19ος αι.)

ΜΑΡΙΑ ΝΥΣΤΑΖΟΠΟΥΛΟΥ - ΠΕΛΕΚΙΔΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΒΑΝΙΑΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1991

" ΚΑΝΕΛΟΣ ΔΕΛΗΓΙΑΝΝΗΣ "

ΚΩΣΤΗ ΠΑΠΑΓΙΩΡΓΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

ΑΘΗΝΑ 2002

" ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ ΜΑΚΡΥΓΙΑΝΝΗ - ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ "

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΒΕΡΓΙΝΑ Α' ΚΑΙ Β' ΤΟΜΟΣ

" ΟΙ ΛΑΟΙ ΤΩΝ ΒΑΛΚΑΝΙΩΝ "

ΒΑΣΙΛΗΣ ΡΑΦΑΗΛΙΔΗΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ του ΕΙΚΟΣΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ

" Ο ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ " (ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ)

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ

" Ο ΜΟΣΚΩΒ ΣΕΛΗΜ "

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΒΙΖΥΗΝΟΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ

" ΝΕΩΤΕΡΗ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ " (1789 - 1945)

Ι.Σ.ΚΟΛΙΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΒΑΝΙΑΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1998

" ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ "

ΠΑΝ. ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΙΑΛΛΕΛΗΣ ΑΘΗΝΑ 1976

" Ο Ελληνισμός κατά την περίοδο 1869 - 1881 "

Ευ. Κωφού
Αθήνα 1981

" ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΔΙΑΦΩΤΙΣΜΟΣ "

Κ.Θ.ΔΗΜΑΡΑΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΡΜΗΣ , ΑΘΗΝΑ 1977

" ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ ΚΑΙ ΟΨΕΙΣ ΕΑΥΤΟΥ "

ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ ΜΠΑΛΤΑΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ ΤΗΣ " ΕΣΤΙΑΣ "

